

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 12.

V LJUBLJANI, 17. SEPTEBRA 1933.

KNJIGA 14.

OS. Kladnik

BELE ROŽE (lesorez)

TEHNIČNE MOJSTROVINE V ČLOVEŠKEM TELESU

Zivimo v dobi tehnike. Z vseh strani nas obdajajo stroji, ki opravljajo namestu nas na tisoče poslov vsakdanjega življenja. Toda narava se je že zdavnaj pred nami posluževala vsakovrstnih tehniških pripomočkov, kadar je bilo treba kako stvar ustvariti v težjih okoliščinah. Ali ni n. pr. že človeško telo tehnična mojstrovina, pred katero se morajo skriti naši najduhovitejši strojni umotvori?

Za ta tema so se zmerom zanimali duhoviti ljudje. Umetnik je občudoval harmonijo in logiko vsakega posameznega organa. Naravoslovec je pa proniknil globlje in našel v človeškem organizmu nešteto genialnih rešitev, nanašajočih se na vsa področja tehnične vede. Res je, da je človeško telo samo eno izmed neštevilnih konstrukcij narode, ali v tej je uresničenih nešteto idej, ki urejujejo nje delovanje od najtežjih in najzapletenejših pojavov, ki temelje na še neraziskanem materialu in za nas že nepojmljivih kakovostih in sposobnostih pa do najpreprostejših mehaničnih dejanj, ki jih je poznal že najprimitivnejši človek.

Vzemimo za primer: Ta motor, ki vzdržuje po telesu obtok življenjsko važnega soka-krvi, bije neprestano in kar samo od sebe kakor avtomat. In vendar: sproži se neka misel in avtomat se požene v divjem tempu — strah: srce se ustavi kar za nekaj sekund, ki se zde prizadetemu cela večnost. In kako je narejeno tisto, da se kri, ki jo je srce pognalo v žile odvodnice, ne povrne takoj nazaj ko se srce spet razširi, da bi sprejelo vase kri iz nasprotne smeri. Spet popolnoma preprost mehanizem: Srce ima ventile ali zaklopnice, ki so deloma natanko take, kakor zaklopnice naših črpalk. To velja točno n. pr. za zaklopnico v iztoku aorte, to je glavne odvodne žile našega telesa. Ima pa srce še neko drugo vrsto ventilov. Ti leže med predvoroma, zbiralnima prostoroma za naslednji krvni val in med prekatoma, ki bi ju lahko imenovali eksplozijski prostor našega srčnega motorja. Te zaklopnice so seveda spet drugače konstruirane, ker morajo biti ne le večje, marveč morajo vzdržati tudi večji pritisk. Premer ventilov je dokaj velik

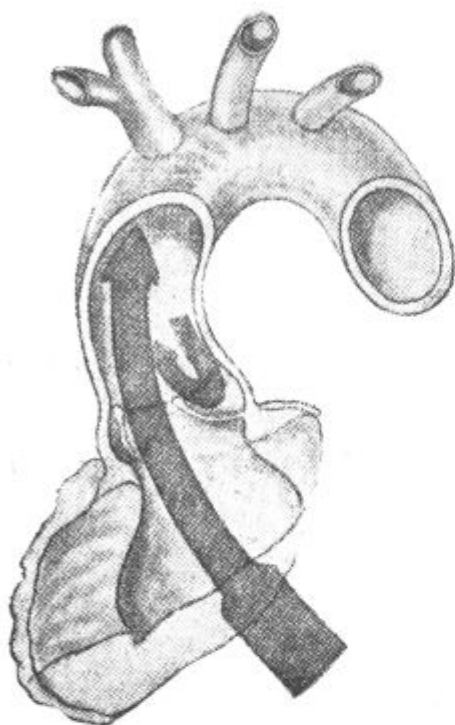
in lahko bi se pripetilo zlasti pri hudem napreznanju, da bi se rob zaklopke upognil, zavihal, kar bi seveda delovanje ventilov ustavilo. Tudi tukaj je našla narava preprosto sredstvo v pomoč: imenuje se ostoženje ali okrepitev. Ni se pa poslužila narava kakšnih reber ali vezi, s kakršnimi napravljajo naši konstrukterji svoje strojne konstrukcije toge, ampak je vdela v ventil v istem smislu delujočo mišico, ki vzame manj prostora in je obremenjena samo takrat, kadar mora zaklopko res podpirati.

Neizčrpno najdišče je dalje človeško telo za vse proučevalce gradbenega materiala. Pomislimo samo, da sestavlja telo mimo tistih kristalov apnenca, s katerimi impregnira tkivo kosti zaradi večje trdote, ves gradbeni material samo iz beljakovinskih snovi. Nekaj večjih preureditev v sestavi molekulov, pa doseže narava snovi docela novih svojstev. Na ta način se ji je n. pr. posre-

Duhovitost mehanizma za krivljenje prstov na roki je v tem, da se kita srednjega členka na prijemališču razcepi in na tem mestu smukne skozno spodaj ležeča kita končnega členka

čilo sestaviti trden in hkrati izredno prožen hrustanec, čigar skromno tkivo ne potrebuje nikakih posebnih prehra-

Prehod srčnega prekata v glavno žilo odvodnico. Kakor pri črpalki je na tem mestu vstavljena zaklopka, ki se zapre zaradi vrtivšastega toka (puščica), ko jo mine glavni krvni val, teče v smeri velike puščice

njevalnih žilic. Potlej je tu omeniti tisto elastično tkivo v ožjem smislu besede, ki ustvarja prožne vezi v kosteh, ki drži trajno napeto kožo in žile, zmerom pripravljeno za veliko silo izravnati vsako nasilno deformacijo, ne da bi potrošilo za ta posel kaj energije. Tudi v tem tkivu so namreč žilice silno redko razpletene. In slednjč vidimo skrajno poudarjeno gospodarnost v nastajanju organov. Kako se n. pr. oko v nerazumljivi razvojni igri spremeni iz popolnoma enakega tkiva na nekaterih mestih v prozorno snov, ki je že ob rojstvu kristalno čista, dasi obstoji iz navadne beljakovine kakor vsi okolišni deli.

Kakovost materiala zmerom točno odgovarja njega svrhi. Nikjer se ne potroši kaj preveč za tisti mehanični učinek, ki je baš potreben. Kako mlado je

še dognanje, da polni železni drogovi niso najmočnejši, marveč da se dado iz istega materiala narediti dokaj trdnjši profilirani nosilci n. pr. traverze — in kako staro je dejstvo, da je ogrodje naših udov sestavljeno iz votlih, cevastih kosti. Posebno duhovita je konstrukcija kosti v sklepih. Skozi povečevalno steklo je videti prerez sklepa kakor moderna mostna konstrukcija: Najmanj materiala pri največji trdnosti.

Prsti na rokah so res zelo gibčni, pa vendar ne moremo niti vsakega posebej stegniti ali skrčiti, niti ne končnih členkov na vsakem prstu vsakega posebej premikati. Samo na notranji strani je za vsak prstov člen potegnjena posebna kita in ta leži za končni člen pod kito za upogibanje srednjega člena. Kako naj spodnja kita vleče, če nima nobenega izogibaljšča, da bi prišla na cilj? Narava je našla spet skrajno preprosto rešitev. Vrhnja kita se na prijemališču razcepi in spodnja kita smukne na tem mestu skozi. Nič posebnega in vendar kaže skušnjo, da se mladi študentje medicine zmerom iznova čudijo tej genialno preprosti rešitvi. Vsakdo čuti, da je to delo človeku sorodnega duha, da bi tudi nas kdo prav tako napravil, če bi se mu zastavila enaka naloga.

Dotaknimo se še na kratko tistega organa, ki po tisoč nitkah-živcih uravnava »stroj« našega telesa. Če so možgani dejanski najbistvenejši del telesa, potem že vnaprej pričakujemo, da jih je narava tudi primerno zavarovala. Kako so možgani vloženi in prožno obloženi, da ne čutijo tresljajev, ki bi jim utegnili škodovati? Dajmo si samo točno predočiti težavnost naloge, ki jo je bilo treba tukaj rešiti: V telo, ki je zaradi gibanja po vegastih ploskvah, zaradi padcev, sunkov in sličnega trajno izpostavljeno močnim tresljajem, je treba popolnoma prožno vstaviti organ, ki je za mehanične dražljaje skoraj tako občutljiv kakor seismograf in bi nanje popolnoma svojevoljno odgovarjal. Narava je rešila ta problem s pomočjo nekakšnega hidravličnega sistema v notranjščini trdnega okrova, ki ga tvori lobanja. V tem okrovu so obešeni možgani na tisoč rahlih niti, ki tvorijo skupaj tako zvano možgansko mrežnico in med katerimi se pretaka neka redka beljakovinasta tekočina. V notranjosti možganov leži drug sistem votlinic, ki je v zvezi z vnanjim. V tem sistemu nekakšnih komunikacijskih posod, plavajoči v tekočini skoraj enake specifične teže, so možgani

tako mehko in prožno spravljeno, da bolje ne morejo biti.

Njih mehanično nameščenje pa seveda ni najbolj mojstrsko delo na možganih. Največje čudo je način njih delovanja, pričeniši pri najpreprostejših živčnih funkcijah, pa do nedoumljivo zapletenih pojavov duševnega delova-

nja. Toda, čemu bi se izgubljali v komplicirani svet. Kdor ima oči na pravem mestu, bo tudi v majhnih stvareh opazil veličino, edinstveno tehnično, estetsko in mentalno dovršenost človeškega telesa.

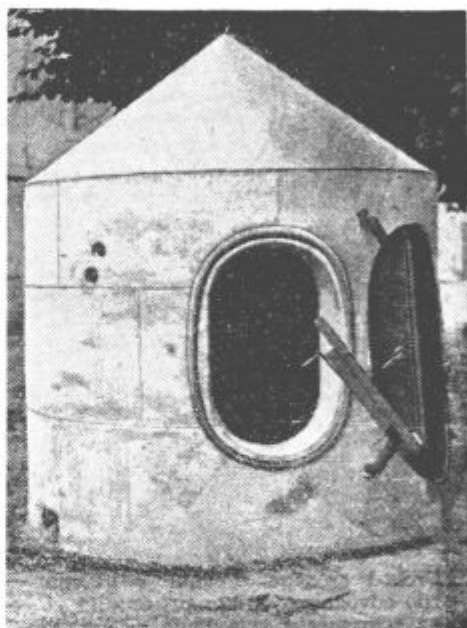
(Po razpravi dr. A. Walterja)

OBRAMBA PRED ZRAČNIMI NAPADI

O nevarnostih, ki prete civilnemu prebivalstvu v zaledju od zračnih napadov, so mnenja ljudi, ki so upravičeni soditi o teh rečeh, zelo deljena. Medtem ko nekateri zanikavajo, da bi moglo biti tako hudo, kakor nam skušajo naslikati nekateri fantasti in sadistični pisatelji, pa trdijo drugi, da za pogibelj, ki nam preti iz zraka v primeru bodočih vojn, še nimamo niti pravega merila. Optimisti računajo, da učinek razstreliv in plinov, ki so jih v stanu vreči letala na sovražno mesto, ne bo tako silen, kakor se sodi, ker niti število niti nosilnost letal nista neomejena. Razen tega se pa premalo računa z zračno obrambo, ki ne bo pustila, da bi šlo razdiralno delo sovražniku kar gladko od rok.

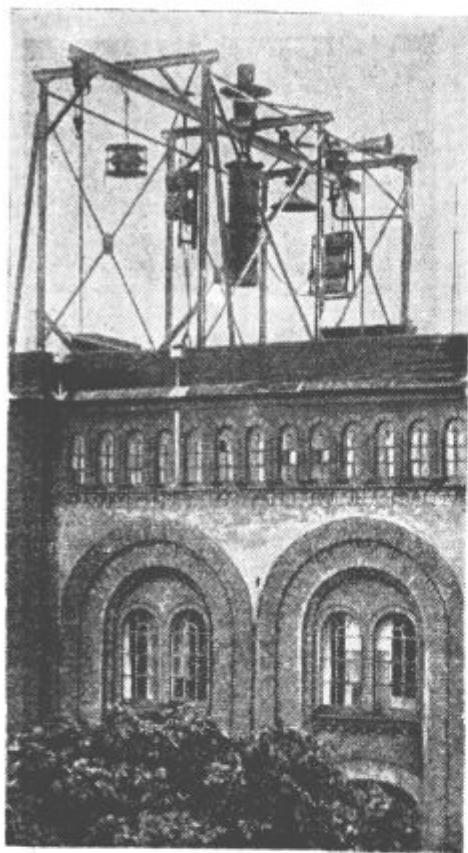
V nasprotju s temi, nam pa črnogledi spet dan na dan dokazujejo s statistikami, kako številčna moč zračnega brodogva v vseh državah hitro narašča in kako postaja zračno orožje vse bolj in bolj precizno. Resnica bo — kakor povsod — nekje v sredini: Zračna vojska bodočnosti sicer ne bo decimirala civilnega prebivalstva, kakor se boje plašljivci, ne bo pa tudi ne tako nedolžna, da bi ne bilo treba civilnega prebivalstva pošteno zavarovati pred njo. Obramba pred zračnimi napadi je popolnoma nova panoga tehnike, ki se zanekrat razvija še le bolj v teoretični smeri, ker jo je praktično pač težko preskušati v mirnem času. Ne zanemarja se pa v nobeni državi, samo da se poskuša najti najučinkovitejše obrambno sredstvo nekje na ta, drugod pa na drug način.

V kateri smeri se mora iskati obramba pred napadi iz zraka, diktirajo že sama napadalna sredstva: to so letala in orožje, ki jim je na razpolago. Tu je treba v prvi vrsti računati na zažigalne, eksplozivne in plinske bombe. Od zračnih napadov nam preti v glavnem troje nevarnosti: ogenj, brizanca in učinek

Popolnoma varen podzemski zaklon proti zračnim napadom, kakršnega preizkušajo zdaj v Parizu

strupenih plinov. Najnevarnejši med njimi je nedvomno ogenj, požari, ki bi se spričo izredno učinkovitih netilnih sredstev zelo težko zatrli. Moderna vojna industrija že zdaj proizvaja z aluminijem in magnezijem polnjene zažigalne bombe, kojih plameni dosežejo temperature do 3000 stopinj C. Bombe so opremljene z večkratnimi zažigalniki. Bomba ne obleži na mestu, kamor je padla, ampak skače v kratkih presledkih sem ter tja in delne eksplozije se tolikokrat ponavljajo, kolikor je užigalnikov. Ker so te vrste bombe prilično majhne in lahke, si jih letalo lahko prav mnogo natovori, tako da obsuje z ognjem precej veliko pomerje. Računati je treba, da se bo pri vsakem večjem zračnem napadu vnelo v mestu najmanj nekaj sto streh hkrati, ki jih seveda ne

Sirene na strehi policijskega ravnateljstva v Kielu. Sirene naznanjajo prihod sovražnih letal

bo mogoče sproti pogasiti pri normalnem staležu gasilstva.

Učinek eksplozivnih bomb v primeri s požari še zdaleka ne bo tako katastrofalen. Posamezna bomba utegne porušiti celo hišo, če dobro zadene in izredno težka bomba bi morda porušila tudi cel blok. Da bi pa bilo mogoče z eno samo bombo razrušiti kar celo mestno četrt, to se pravi z nekaj bombami razdejati srednje veliko mesto, kakor se pogosto čita v fantastičnih spisih, to je pač bajka. Danes in tudi v bližnji bodočnosti še ne bo tako velikanskih bomb in tako strašnih eksplozivnih snovi, da bi bilo mogoče v enem samem napadu porušiti večje mesto, pa naj prileti nadenj tudi najmočnejše zračno brodoge.

Preveč se pretirava tudi z varnostjo, ki nam preti od strupenih plinov. Sicer je res mogoče s plinskimi bombami okužiti ceste in trge, toda pri tem se vse premalo upošteva, da je plinski napad popolnoma odvisen od ugodnega vremena. V popolnoma mirnem in suhem zraku se plin delj časa drži na enem in istem mestu pri tleh, dočim ga že šibki zračni tokovi in vlaga naglo preženejo in omilijo. Tako idealno vreme za zračne napade pa je n. pr. v Evropi v večini krajev zelo redek pojav. V naših širinah bi prišli za plinske napade v poštevek komaj štirje meseci na leto, kar bi bilo sicer popolnoma dovolj, ako bi bile vremenske napovedi tako točne, da bi bilo

Razkuževalna četa prihaja (Prizor z vaj v Potsdamu) četa vozi s seboj veliko količino klorovega apna za čiščenje terena, kamor je legel plin

mogoče ugodno vreme tudi zmerom izrabiti. Za minulo vojno kaže statistika, da pride na račun plinskih napadov komaj 1.73 odstotka vseh izgub. Razen tega so pa postali žrtve plinov samo vojaki, ki jih je nepripravljene zalotilo na prostem, ne pa tisti, ki so bili opremljeni s plinskimi maskami ali so se lahko poskrili po kletah in umetnih zaklopih.

Glede na te tri glavne nevarnosti zračnih napadov bo morala tudi obramba delati v treh smereh. Najvažnejše bo omejevanje in zatiranje požarov. To se bo najbolje doseglo na ta način, da se bodo vse gorljive snovi umaknile iz nevarnega okoliša. Potrebno bo očistiti podstrešja vse nepotrebne navlake, starega pohištva, cunj, slame in podobnega. Za take reči je mesto samo v kletih. Leseno ostreje bi morale biti prevlečene s kakšno barvo varno pred ognjem, pod pa pokrit z opeko, azbestom ali pločevino. Vsako mesto bi moralo imeti dovolj številno armada gasilcev, v vseh kočljivih poslopjih pa bi morale biti montirane avtomatične gasilne naprave. Ker bo skoraj treba računati tudi s tem, da vodovod ne bo povsod zadostoval, bi morali biti v dosegni bližini pripravljeni izdatni vodni hrami. Ker se moderne zažigalne bombe ne dajo gasiti z vodo, ampak le s peskom, bi morale biti na razpolago tudi zadostne množine tega materiala. V vsaki hiši bi morala biti na razpolago stanovančevalcem primerno urejena in dovolj velika klet, ki je najvarnejše zavetje pred eksplozivnimi bombami. Pred težkimi bombami seveda tudi take kleti ne bodo popolnoma varne, varovale pa bodo vsaj pred bombnimi drobcin in kamenjem. Kletna okna bo najbolje zadelati z vrečami peska in jih opremiti z lesenimi poklopci. Kjer strop kleti ni dovolj trden, bi se moral podpreti z močnimi sohami ali stebri. Razume se, da bi morala biti klet opremljena tudi z nekaj klopni, ker bo treba včasih precej dolgo čakati, preden bo zrak spet čist. Klet bo morala biti oskrbljena tudi z najpotrebnejšim živežem in vodo. Poskrbeti bo treba tudi potreben material za najnujnejšo pomoč prizadetim. Morebitne razpoke v zidu zaradi eksplozij, bo treba zadelati s cunjami, ki bodo morale biti v zalogi.

Vsaka klet bi morala biti dalje tudi neprodušno zaprta proti plinom. Dovolj varno proti plinom bi bilo sicer vsako

Z vaj rediteljev in reševalcev pri zračnih napadih v Monakovem

stanovanje, ki se dobro zapira, toda tu bi bile nerodnosti s šipami v oknih, ki jih zračni pritisk kaj lahko utre. Razbita okna se bodo za silo zavarovala pred plini z mokrimi rjuhami ali lepenko.

Ulice in dvorišča se najhitreje in najtemeljiteje očistijo plina s škropljenjem in istočasnim uporabljanjem klorovega apna. Vobče se računa, da traja učinkovitost plinov najdlje pol ure, potlej se pa plini že toliko razredčijo, da niso več nevarni. Hujše so tekoče ali trdne strupene snovi, ker so trajnejše. Strokovnjaki so si skoraj vsi edini v tem, da dobra obramba pred strupenimi plini v bodoči vojni ne bo delala nikakih težav.

Kako intenzivno se bavijo v nekaterih državah z obrambo civilnega prebivalstva pred napadi iz zraka, naj pokaže zbirka nasvetov, ki jo je sestavil poseben obrambni odbor v Nemčiji.

Že v mirnem času se mora pripraviti:

a) V kleti:

Za podporo stropa v kleti morajo biti pripravljeni oporniki tistih dimenzij, ki

jih predpišejo strokovnjaki, in sicer za vsak nosilec poseben opornik debeline ne pod 12 cm s podložno desko. Dalje orodje, kakor kladivo, klešče, debeli žebelj, žaga in sekira.

Za odkopavanje pri podsutju: lopate, železni drogovi.

Za zatesnitev kleti: ponjave in vreče peska.

Omarica z obvezili in klorovo apno v prahu.

Za zasilno razsvetljavo: električne žepne svetilke.

Podstrešne prostore odpreti in odstraniti še zadnje ostanke gorljivih snovi.

Kaj storiti, kadar so najavljena sovražna letala?

Mir! — Mir! — Mir! Proč s ceste! Radovednost pomeni smrt!

Vse — razen požarne straže — mora v pripravljene kleti.

Kdor ne najde v kleti prostora, naj se zakloni v spodnjih nadstropjih za debelimi zidovi.

Vzorna varnostna klet, kakršna bi se morala urediti v vsaki hiši

Nekaj živeža zlasti za otroke (mleko, kuhalnik na špirit), pitna voda.

Klopi ali zasilna ležišča. Zasilno stranišče.

b) Pred podstrešnimi vrati:

Zaboj suhega peska (kakih 6 vedr) in široka lopata.

Dosti vode v sodih ali kadeh, vedra za polivanje.

Omarica z obvezili.

Podstrešje se mora izprazniti. Odstraniti pravočasno vso nepotrebno navliako.

Kaj storiti, kadar preti vojna?

Podpreti kletni strop, napraviti nov vhod v klet ali poskrbeti za spoj s sosednimi kletmi.

Kletna okna zastaviti z vrečami peska ali z nasipi zemlje ali gnoja.

Preprečiti v kleti prepih s tem, da se zastre vhod s ponjavami.

Proč od oken in vrat!

Ponoči vsa okna zastreti, da se ne vidi nobena luč.

Zapreti glavni plinovod in električno stikalo.

Požarna straža na tla!

Kaj storiti, kadar udarjajo bombe?

1. Eksplozivne bombe: Protí točnemu zadetku ni pomoči. Drobcí in zračni pritisk v kleti niso nevarni.

2. Zažigalne bombe: Z vodo proč! Bombo pokriti s peskom, naložiti na lopato ali v vedro in jo odnesti na podlago, varno pred ognjem, da dogori.

3. Plinske bombe: Če moti s plinom pomešani zrak (lekarniški vzduh) mirno zapustimo prostor in gremo drugam. Ne hiteti in ne globoko dihati! Zatisnimo si nos in usta z mokrim robcem. S tekočino rumenega križa oroseno kožo potresemo s praškom klorovega apna.

Obrizgano obleko slečemo, ne da bi se je dotaknili z golo roko.

Pri večjih poškodbah: samo mir in zdravnika!

S plinom okužene prostore zaznamovati in ne stopati vanje pred očiščenjem.

Ta navodila jasno kažejo, kaj se da že zdaj storiti v obrambo in kako lahko pri tem vsakdo aktivno sodeluje. Menda ni treba še poudarjati, da je to tudi vsakogar dolžnost, ne le v lastnem interesu, ampak tudi v interesu družine in skupnosti. jn

V novi NOVI

DR. A. DEBELJAK

Vinodolski dolče, da si zdravo,
rodni kraju, pozdravljam te lipo...
Ban Mažuranič

Dne 1. otavnika — pravi se mu tudi vršenj, medmašnik ali kolovožnják, še večkrat pa veliki srpan — je bila na večernem vlaku od Ljubljane proti Zagrebu gosta gneča jubilejcev, ki so se zakasnili po divni Sloveniji. Med njimi je skupina golobradcev iz Beograda neutrudno, za poslušalce utrudljivo rezala popevke, vmes so plantale tudi slovenske. Ti cerkveni izletniki, večinoma izletnice, rojene v dravski banovini ali v Juljski Krajini, niso mogli prehvaliti lepote gorenjske pokrajine.

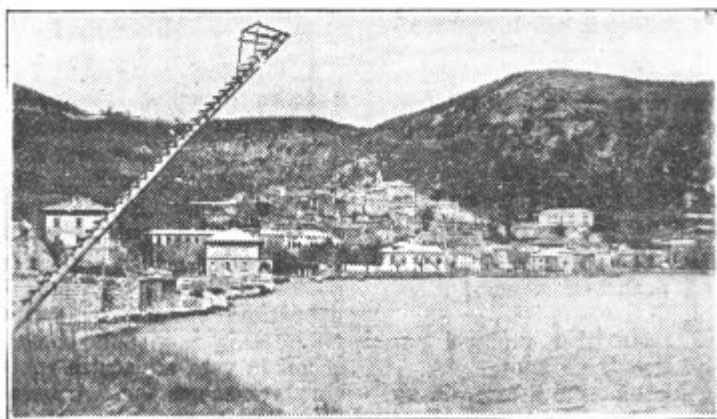
Zagreb sem si zapisal v črne bukve radi dragega vina v kolodvorski restavraciji. Neprijetno me je dregnilo, ko je novodošla oseba, očitno dekla, snobistično zatajčala: »Ist hier frei?«

Ker je bilo vse zasedeno, je iztresala naprej svojo nejevoljo po hrvaško, češ, eni spijo na klopeh, drugi naj se pa peš vozijo.

Sprevodnik neprestano šviga iz voza v voz, da razkrije zastojkarje, gleda »dalmacije«, kakor je cigan rekel legi-

timaciji, ter oklicuje postaje. Spati se nam ne da na prekratkah klopčicah staroverskega vlaka, ki ga obsevajo zvezde, dokler ga v Gorskem kotaru ne ovičejo meglice v mehko, vlažno vato. Iz teme se oprezno lušči razsekana pokrajina okoli Delnic, ob katerih imenu mi prihaja na um podedovanje v deležih. Pojavljajo se braniki zoper burjo neugnanke. O njeni silovitosti pričajo čvrste strehe z zazidanimi korci. Pricincali smo na postajo Plase (600 m), ki je avtokarta Slov. Matice potvorila v Plaze: plasa pomeni ravnico na gori. Spomnil sem se, kako je tu pred malo leti francoski časninar, nemara Ch. Loiseau, ostrmel ob prekrasnem razgledu na temno modri Bakarski zaliv in Kvarner. »Pogled na Bakarski zaliv je veličanstven, pa se ne možemo čuditi onome Englezu, koji je rekal, da ako priroda nije ništa drugo dala Primorcu, da mu je dala mnogo, kad mu je stvorila Bakarski zaliv«, ugotavlja tudi Ceričev Vodič kroz Gornje Primorje 1923.

Iz Delnic se je vozila na raboto v Škriljevo peščica možakov. Ob progi služijo po 25 Din na dan, njih vrstniki v Zagrebu pa menda le 20. Po govoric

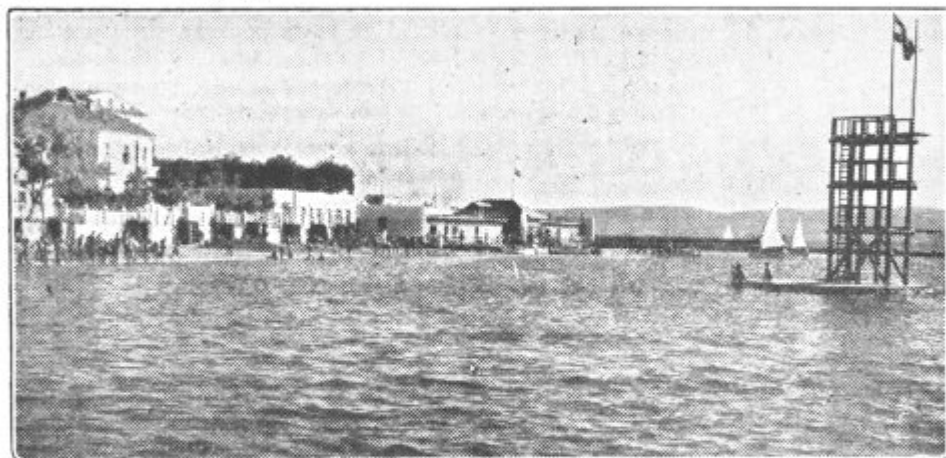
Tunolovka v Bakarskem zalivu

jih ni bilo na prvi mah presoditi, da li slovenujejo ali hrvatujejo. Med tem se je približala postaja Meja, ki najlepše edini Srbe in Hrvate: v cirilici in latinici jo pišeš enako.

Na parnik »Obrovac« se je pripodila jata zagrebških šolarčkov, ki jih podžiga čvrsta možakarica: »Hajde, dečki, veselo! Otvorite vaše rukzake, sedite pa jedite. Dobar tek!« »Hvala!« zavrešče mrgolini, ki pa morajo s polnimi usti hitro na kopno: »Frankopan« jih bo vozil na Selce. »Tako je, ako ženska komandira«, so tolmačili nekateri vsevidci in vsevidci za njo.

Zapustivši Sušak, nekdanje sušilo za kopalce z Reke, parnik radovedno in radogledno vtika svoj kljun v vse obrežne

Za njimi svarilno štrli kvišku rdeč prst, tvorniški dimnik, a tam dalje: »Evo, Višnja, vidiš ove tunére?« opozori kajkavski očka svojo hčer, z naočniki oboroženo podraslico, očitno s Crkljanskega doma, saj se ne zmeni kdo ve koliko za znamenite bakarske tunolovke, s kakršnimi so že Feničani dobičkarili po Sredozemskem morju. Jo li kaj bolj privlači Kraljevica: dom kolašic v vili Nirvani, Novi grad z zgodovinsko sobo »sub rosa«, znano izza frankopanske zarote, zagrebški dom za kostno sušico? Kraljevica, prekrščena po kralju Karlu VI., je v Primorju edino mesto s širokimi ulicami. Pristanišče je bilo prej globlje, za Napoleona I. se je v njej usidralo naenkrat 207 brodov! V

Kopališče v Selcu

luke. »Obrovac« sicer ni ober ali vellkan, vendar prožno in prikupno reže izpreminjasto gladino nalik labodu, ki bi pred slednjim pristanom dal krepek glas od sebe. Ob vsakem postanku, bi dejal, se obrne nova stran iz debele zgodovine teh bregov, ki so videli Grke, Ilire, Kelte, Rimljane, Bizantince, Avare, Gote, Slovène, Ogre, Benečane, Turke, Avstrijce, Francoze.

Na volhko površino sedajo vztrajni dolgokrilci, tonovice ali tonovščice, ki otvarjajo Pregljeve »Komposteljske romarje«:

Ko se sivi galebi čez morje ženó,
bratu mornarju galebi pojo...

Od nekod drugod mi je prišel naslednji verz, ki da popolno rimo sam sebi, če ga narobe prebereš:

Le sen oba bela galeba bo nesel.

mestu najdeš eno najstarejših narodnih čitalnic na Hrvatskem. Tu živé menda še potomci angleških brodograditeljev Price, ki so stesali brod »Maria Anna«, potopljen 1852. Ali se jim je kaj tožilo po domu, ko so vprav te dni gledali angleško brodogovje, velike križarke, okoli njih pa žolne-hroščke? Naš brod je v pozdrav spustil zastavico na krmu in John Bull je odzdravil. Potlej je počil strel: znamenje za pričetek veslaške tekme.

Na desni te vabi otočič Sv. Marko, zanimiv za rastlinoslovca, potem pa od burje povsem ogoljeni, obriti ter umiti Krk. Vse obličje otoka je sedaj sivo napudrano. Na levi te pozdravlja Dubno s tunolovko, kjer je Anglež Scott postavil dvorec Grabrovo, spremenivši gole pečine v rodoviten vrt z gabrom in cipresami. Malo dalje nad zatonom se dviga

selo Sv. Jakob-Šiljevice, koder v pristani pustinji grómače (kamenite ograde) obkrožajo vinograde in vrtiče. V bližini so se našli ostanki starega mesta in ploča, pod katero po ljudski pripovedki tri kače čuvajo velik zaklad. Mimo sela Sv. Jelene priplujemo v živahno Crikvenico, kjer je »Prestolonaslednik Petar« pravkar izkrcal nekaj potnikov.

Ta dolga naselbina, nekoč Ad Turres, že l. 1889. ni imela nobenega kopališkega gosta. Zatem se je na Dunaju osnovalo angleško društvo za postavitvev kopališča in zdravilišča. Danes se razlega hrupen živžav tako po peskoviti obali kakor po bujnem parku. Na leto pride preko 10.000 posetnikov, ki se jim nudi razmeroma dosti sprehodov: s čolnom se morejo odvesti preko zaliva in se napičiti na krško šilo.

Skoraj smo pritisnili v imenitno »pokopališče«, kakor je tiskarski škkrat v Sl. N. 15. 7. obrekel kraj, ki ga Priručna karta kraljevine Jugoslavije imenuje Selce in ki se takisto naziva po svojih uličnih napisih. A ljudstvo govori: Selca (iz Selac, iz Selaca, iz Selci). Javni zastopniki želijo vsekakor pokazati, da je to enovita, zaokrožena celota, zaklonjena od vsakega vetra, z lepo bodočnostjo. »Selo« pomeni prvotno stavbišče, več takih sel da vas. Pri nas na-

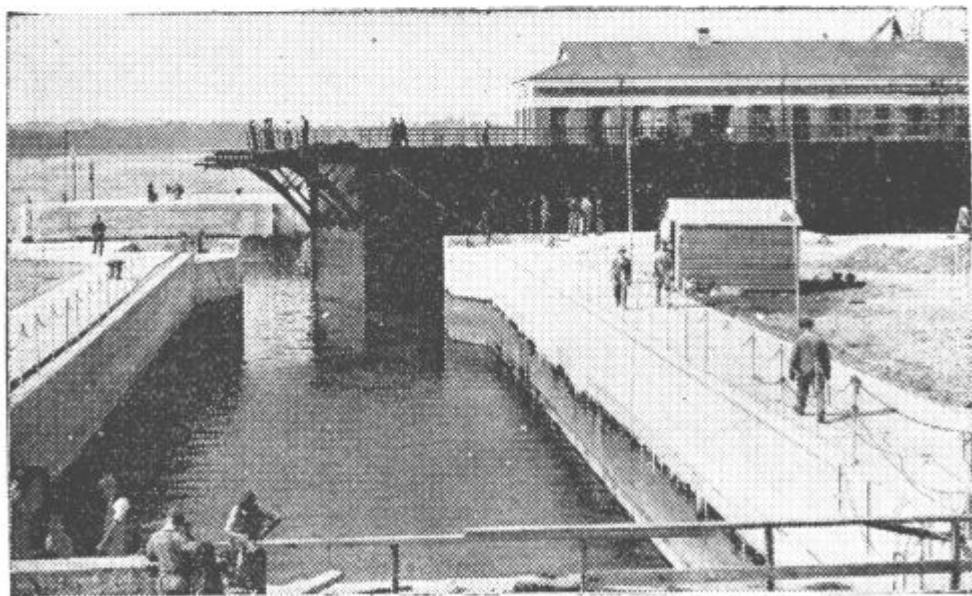
vaja Pirčev Poštni krajni leksikon 39 vasi z imenom Sela, 11 v štajerski obliki Sele (ta narečja izpreminjajo neka neutra v feminina, kakor omenja dr. Glonar v kritiki Klopčičevega prevoda L. Frank »Karl in Ana«), 5 krat Selca. Vse to brez onih, ki imajo spred prilastek. Mlajše edninsko Selo nahajam v dravski banovini 31 krat, 7 krat pa Selce, ki utegne biti tudi štajerska množina... Hrvaški urad torej hoče zatreti plurale tantum, kakor ga je cesar Janez med Ljubljančani v besedi »ulice«. Pa bodi!

V Selcu tedaj smo gledali podmornice: Nebojša, Hrabri itd. Vitke jegulje, ki z enim samim strelom puhnejo pol milijona dinarjev v vodo. V Selcu taborijo beograjski Sokoli, tako malo beli, da bi jih laglje štel za abesinske. Dalje proti jugu ti z desne maha na Krku Vrbnik, ki ga stara popevka stavi pretirano visoko:

Vrbnice nad morem, visoka planino,
u tebi se goje na izbor divojke...

Z leve zeva jama Kalvarija, okrašena s sigo, dom netopirju: brachyotus Daubentonii, nazvanemu po Buffonovem pomagaču D., ki so mu v Parizu postavili kip.

DALJE

Največji dok na svetu je v Southamptonu

NIETZSCHE IN WAGNER

F rideriku Nietzscheju je bilo 24 let, ko ga je bazilejsko vseučilišče pozvalo na svojo stolico klasične filologije. Mladi profesor je prebil deset let v mestu na obrežju Rena; to bivanje je imelo odločilen vpliv na usmeritev njegove misli in življenja. Bazilejski mojstri, njegovi tovariši, so globoko vplivali nanj; Burckhardt in Bachofen sta razvila njegovo umevanje velikih kultur preteklosti, heroične Grške in renesance; vpliv teologa Overbecka je prav občuten v njegovih delih o morali in religiji; Rutimeyer ga je končno uvedel v Lamarckove in Darwinove nauke, v katerih je našel biološko podlago Zaratustrovega nauka o nadčloveku. A vse druge vplive njegove bazilejske dobe je prevladalo njegovo srečanje z Richardom Wagnerjem in Cosimo von Bülow v Tübingenu.

Tübingenski polotok na Vierwaldstätter-skem jezeru je bila v razburkanem Wagnerjevem življenju, ki so ga zasledovala nerazumevanja, intrige in denarne skrbi, kakor zelena, pokojna oaza. Tu se je bil nastanil l. 1866 s svojo ljubavnico Cosimo von Bülow, hčerjo Franza Liszta in grofice Agoulske, in tu je prebil šest plodovitih let. »Siegfried«, »Mojstri pevci« in »Somrak bogov« so tu nastali pod dvojnimi navdihom veličastne narode in ljubljene ženske.

Za Binkošti 1869. je odpotoval Nietzsche na bregove Lucernskega jezera, da bi tu prebil nekoliko pokojnih dni. Bližina velikega mojstra, katerega je občudoval, ga je privabila iz se je odločil, da potrka na vrata njegovega mirnega doma. Preživel je nepozaben dan v družbi Wagnerja in Cosime. Spoznal je radosti velikega prijateljstva, ki se mu je zdelo nadzemeljsko; in kmalu je oživel v njegovem srcu za Cosimo čustvo, ki si ga morda sam ni hotel priznati. Tudi zanj je postal Tübingen žarek sonca v njegovem nekoliko sivem življenju filologa. Treba je čitati pisma, ki jih je pisal svojim prijateljem, da spoznaš ves pomen njegovega prijateljstva do Wagnerja »To je največji genij in največji mož našega časa in popolnoma neizmerljiv,« je dejal Paulu Deussenu. »To, kar premišljuje in spoznavam, kar čujem in umevam v Tübingenu, je nepopisno. Veruj mi, dragi prijatelj, da Schopenhauer in Goethe, Ajskil in Pindar še živijo!«

Vsak prosti dan je Nietzsche izkoristil za obiske v Tübingenu. Pošiljal je Wagnerju svoja dela, svoje nastopno predavanje o Homerju, predavanje o Sokratu, svojo prvo knjigo, ki je z nekih prti tako wagnerjevska. »Rojstvo tragedije«. Sledil je iz največje bližine Wagnerjevimi delom, njegovim skladbam in literarnim esejem. Wagner ni nič manjši občudovalec svojega mladega prijatelja. Z največjim zanima-

NIETZSCHE l. 1870.

njem prebira Nietzschejeva dela. Ko komponira »Somrak bogov«, ne stopi h klavirju, preden ne prebere enega poglavja iz »Rojstva tragedije«, da ga navdahne. V Nietzscheju vidi zaveznika in branilca svojih reform dramske umetnosti. »Če bi bili postali glasbenik,« mu je pisal, »bi postali približno to, kar bi postal jaz, če bi se bil vdal filologiji. Pokažite torej, čemu lahko rabi filologija in mi pomagajte ustvariti to veliko renesanco, v kateri bo Platon objemal Homerja in v kateri se bo Homer, oplojen s Platonovimi mislimi, razširil v brezmejnost.«

Duševna zveza s Cosimo ni nič manj ozka. Ona je čutila, da jo je združila skrivnostna vez z Nietzschejem in ko ji je poslal »Rojstvo tragedije«, je odgovorila s pismom, v katerem ji ni več uspelo zakriti svoje čustvene razgibanosti: »Ta spis sem prečitala kakor poem in se ne morem več ločiti od njega, ker mi daje odgovor na vsa podzavestna vprašanja v moji duši.«

Toda prišel je konec te idile. »Nihče me ne bo spravil od tod,« je dejal Wagner, ko je prispel v Tübingen. A neka tiranska sila ga je odrgala radostim tega puščavniškega življenja; slava, ki ga je pričakovala v Bayreuthu, Spomladi l. 1872. sta Wagner in Cosima ostavila bregove svojega jezera.

V tem času je nastala v prijateljstvu med Wagnerjem in Nietzschejem prva raz-

IZ „MINIATUR“

MARIJANA
ZELJEZNOVA-KOKALJ

DANES

»Vsi štirje se bomo obesili! Živetj ne moremo. Službe ni, miloščina se je pa izčrpala,« je dejala gospa Elvira.

»Zapravljanje bi bilo kupiti štiri vrvi!« je dejal gost v šali.

»Ne mislim tako potratno! Eno vrvi za vse! najprvo se obesim jaz. Snel me bo mož in se obesil. Nato hči, nazadnje svak. Ne bo obvisel, sneli ga bodo dobri ljudje — ali pa policija!« Zakrohotala se je.

»Tako daleč smo že?« je znil in mrzla zona ga je oblila.

»Da, da.. in celo tako daleč, da se lahko še smejimo. Kaj, to bi bila burka za časopise in opravljkve!«

OČETOVA KOST

Po pokopališču je begala. »Tu nekje mora biti očetov grob.

»Ta-le bo,« je dejal cerkovnik in sunil z nogo v zanemarjeno gomilo. »Ampak prekopan je že!«

Hči je pokleknila.

»Oče, po tolikih letih sem se vrnila! Oče!«

Prestrašena je planila kvišku. Iz ruše je štrlela kost. Izgrebla jo je in ogledovala.

»Oče, edino, kar si mi zapustil!« Vzela je iz žepa robec in zavila vanj kost. Pritisnila jo je k sebi. »Zdaj grem lahko spet med ljudi! Ne bom več sama med njimi!«

ZATO!

»On ima rad lepo oblečene ženske!« ni je dejala in naslonila glavo ob dlan. »Marrico ima zdaj najraje. Kako se baha, ker jo obožuje! Meni je on tako všeč! Kje dobiti denar!«

Dobila ga je. Danes malo, jutri več. »O, saj se ne pozna pri tako velikem podjetju!« se je tolažila.

Postala je njegova.

Spreletela jo je v sreči groza, stisnil obup. »Revizija... sramota, on... prijateljice, starši... zapor... Zato! Zato!«

Stala je vrh stopnišča in gledala v temno dno. »Čaka me samo ta skok in potem... naj govore, kar hočejo! Obracunala sem s seboj in se dovolj, dovolj pokorila... In zato...«

Vrgla se je iz zgornjega nadstropja v klet in obležala s polomljenimi udi.

Gruča se je nabrala. Ljudje so ugrabili in sodili. Pomilovali so jo in se zgra-

poča. Dva tako nasprotna si duhova nista mogla večno korakati z ramo ob rami. Wagner je bil ves vdan svojemu ogromnemu delu in ni opazil globine in samostojnosti v misli svojega mladega prijatelja. V njem ni videl drugega nego genialnega branitelja svojih načrtov, in ni umel njegovega genija drugače nego v okviru svojega dela. Tudi Nietzsche je polagoma spoznaval to, kar ga je ločilo od Wagnerja. Videl je dalje nego do bayreuthskega dela, ki je bilo za Wagnerja zadnji smoter, med tem ko ni bilo v Nietzschevih očeh nič več nego majhna epizoda v slavnem preporodu človeštva, ki ga je pričeval tedaj načrtovati.

Ze samo bayreuthsko podjetje ga je odbijalo. Wagnerjeva slava zanj ni imela tistega čistega zvoka, kakršnega je bil pričakoval. Bayreuth je postal političen simbol, okoli Wagnerja se je ustvarilo neko nacionalistično in antisemitsko ozračje, ki ga Nietzsche ni mogel odobravati. Wagner se je opajal s svojo plamenečo slavo in je pozabljal na pokojnost tribschenskih dni. Konceptija »Parsifala« je bila zadnji udarec prijateljstvu obeh mož. Wagner se je navduševal za najbolj mistično krščanstvo, potem ko je bil sanjal o novem poganstvu, ki naj bi nadaljevalo helenizem nemških klasikov, Wagner, ki je bil nekoč upornik kakor Nietzsche, se je vdal; postal je cerkveni svetovalec in je priznal Bismarckov »Reich«, v katerem je Nietzsche videl konec vsake prave kulture.

Za Nietzscheja je bil to trd udarec. Njegovo srce je ostalo pod vplivom omamljajočega mojstra, toda njegova razumska poštenost mu je branila, da bi mu sledil še dalje. Bolan na duši in na telesu se je umaknil v Bazilejo do dne, ko je našel glas svoje notranjosti in svojo svobodo.

L. 1882. se je Nietzsche vrnil v Tribschen. Spremljala ga je mlado, 24letno dekle, Lou Salomé, ki jo je hotel napraviti za nadaljevalko svojega dela in družico svojega življenja. Sprehajala sta se po obrežjih, ki jih obvladuje veličast Rigija in Pilata; in filozof je mlademu dekletu pripovedoval o svojem trdem boju, da se osvobodi ljubljenega mojstra.

Nietzsche ni nikoli več videl teh usodnih krajev. Potopil se je v strahotno samoto misleca, ki mu nihče več ne sledi na drznih potih in ki izgublja ob vsaki novi knjigi kakšnega prijatelja. Toda v prvih dneh l. 1889, ko je v Turinu njegov duh zapadel blaznosti, je njegova, vseh razumskih ovir osvobodjena misel poletela v Tribschen. Poslal je Cosimi Wagnerjevi listek s samimi temi besedami: »Ariana ljubim te.« In veličastna, tragična idila v Tribschenu, s svojim razbitim prijateljstvom in nemogočo ljubeznijo, je našla poslednji odmev na kliniki v Jeni, kjer je Nietzsche pred popolno potopitvijo v mrak zakričal: »Moja Cosima Wagnerjeva me je privedla sem!«

(Po članku H. J. Bollea)

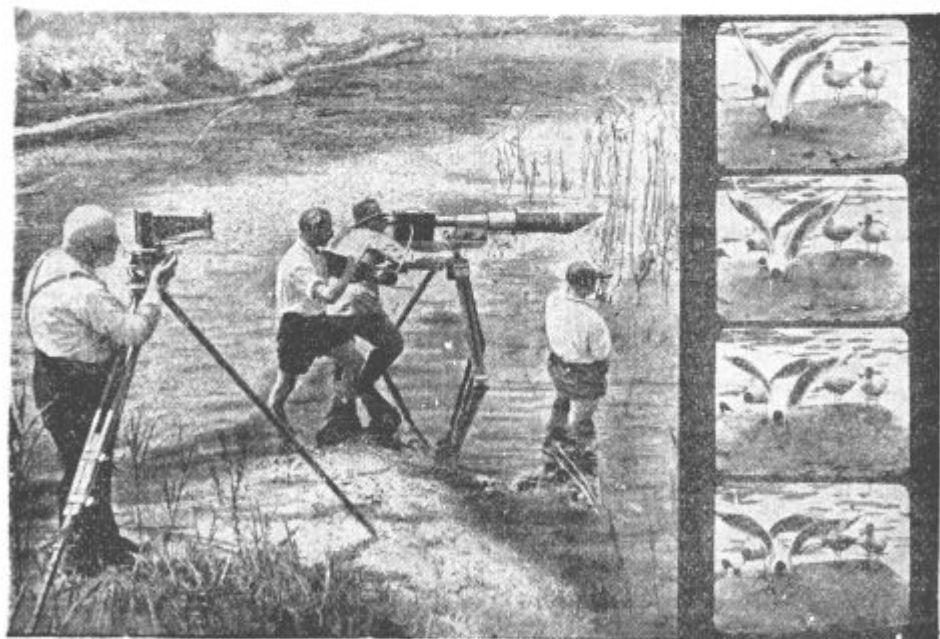
žali nad njo... Nihče pa ni pljunil tistemu brezmiselnemu človeštvu v obraz, ki jo je gnalo v pogubo... Hotelo je cunj. Kupila si jih je za ukraden denar in zato, zato... se je moralo tako zgoditi.

NARAVNI ZVOČNI POSNETKI

Pionir kulturnega filma v Nemčiji Arnold Kühnemann je začel z državno podporo snemati tako zvane naravne zvočne

Doslej narejeni Kühnemannovi filmi so mojstrsko delo in so bolj zreli za znanstveno raziskovanje kakor pa za zabavo.

dokumente, to bodo filmi, ki prikazujejo pristne, niti najmanjše potvorjene prizore iz življenja narave z zvokom, kakršen je v resnici. Snemanje takih filmov je seveda zelo zamuden in drag posel. Včasih je treba cela leta prežati na srečen trenutek in rezultat snemanja je film, ki teče komaj nekaj minut. Zlasti eksotične živali se morajo snemati na veliko daljavo, da se ne prepode, dočim se morajo postaviti mikrofoni neopaženo v neposredni bližini.

Nekateri teh naravnih dokumentov kažejo življenje posameznih živali od parjenja staršev pa do viška razvoja, so torej najtočnejši življenjepisi dotične vrste.

Slika kaže snemanje na ladji. V oddaljenosti 50 metrov mora čakati Kühnemannova odprava po cele ure, preden se ji posreči dober snetek. Na desni kos filma z neko vrsto redkih galebov pri krmiljenju.

IVERI

Povej mi, kako prenašaš svojo srečo ali nesrečo, in ti povem, kdo si.

*

Samo nespretna ženska učaka — trideset let.

*

Zavist sledi kakor senca vsakemu uspehu in često gre tudi pred njim.

*

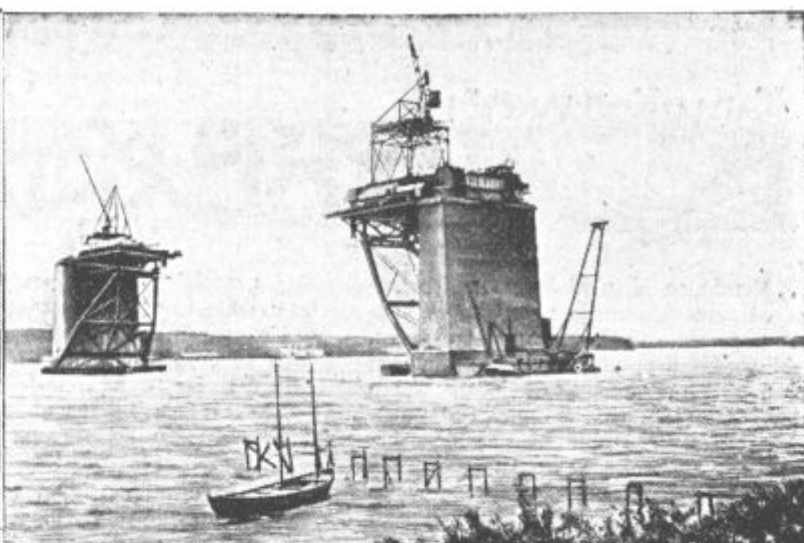
Motiv dobrega dejanja ni vedno dobrot, često je samo razpoloženje.

*

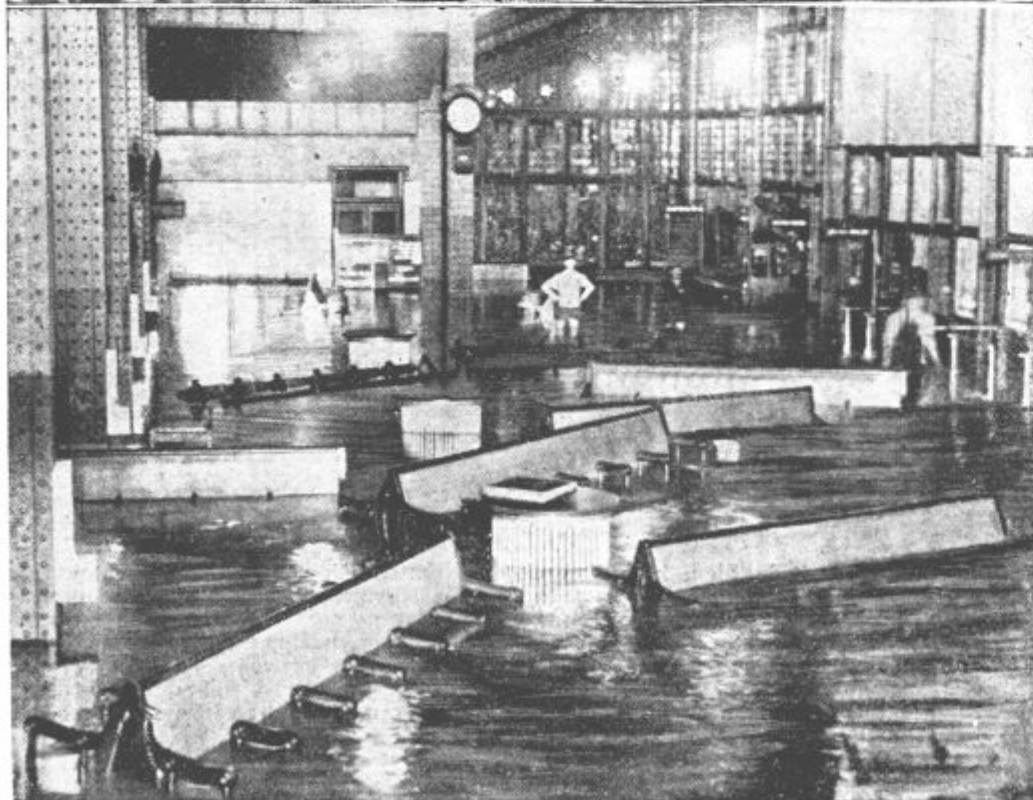
V viharju življenja izgubi ženska lahko glavo, toda frizuro si ohrani.

*

Pri slučajih, sreči in ženskah je najbolj nemogoče mogoče.

V gornji vrsti (od leve proti desni): General O'Duffy, vodja irskih fašistov na svojem propagandnem potovanju v Bandonu pri Corku — Moderno poslopje v Tel Avivu, velikem židovskem mestu in središču sionistične organizacije v Palestini, kamor se satekajo tudi iz Nemčije pregnani židje — Na Danskem grade čez Mali Belt najdaljši železniški in avtomobilski most v Evropi. Na sliki dva stranska stebra v višini 30 m nad morjem — V spodnji vrsti (od leve proti desni): kolodvor v Philadelphiji, ki sta ga razdejala vihar in povodenj — V nekem madridskem predmestju je pobegnil bik na poti v areno. Ker pa vsi španci niso toreadorji, so morali mnogi v strahu za življenje plezati kar po zidovih

KARLO KOCIANČIČ

ZAPISKI BORISA MOLANA

... Vrnila se je in ni izdala niti s trenom oči, da vidi mojo zlomljenost. Tako sem jo zasovražil v tistem trenutku, da bi jo brez pomisleka ustrelil, če bi imel orožje pri sebi. Zadavljen je nisem mogel. Zadavljen človek ima tako gnusno spačen obraz. Rekla je, naj bi se šla osvežit v veter nad reko. In sem šel z misljo, da skočim ž njo v valove. Tudi tega nisem storil. V divji kaos mojih misli je zadrevilo, da moram najprvo urediti vse svoje zadeve. Čudno, kako se je morala v takšnem položaju zapičiti v mojo razdrmanost bedasta in brezpomembna malenkost, ki je pa v trenutku zavzela takšen obseg, da je prevladala vse drugo. V predalu svoje pisalne mize sem hranil svoje dnevnike in druge rokopise. Spomnil sem se na verz, ki sem ga bil nedavno prej zapisal v dnevnik, na bebasto plehek in cinično nesramen verz, kakršnega more človek zagrešiti v stanju neodgovorne pijanosti. Ob misli, da bi utegnili ljudje po moji smrti stikati po teh zapiskih in me soditi po izlivih moje pijanosti, se me je polastil tako neznosen občutek, da sem težko zasopel in so mi obstale paralizirane vse moči. Da uporabljam za svoje dnevnike zamotano tajno pisavo in da nosim ključ do te pisave pri sebi, se nisem spomnil.

★

Moj sklep je bil storjen. Upal nisem več, vera v ljubezen je poginila. Samo konec, konec... Bil mi je edini smoter in tolažba. Grozoma sem pomislil le na trpljenje med tem dnevom in zadnjim. Tudi radi te groze sem si hotel dokazati, da sem mož, ki mu trpljenje ne more zlomiti hrbtenice. Ko sva se vrnala, sem ji vse to povedal. Najprvo se je zasmejala, da ne veruje v tisto moč v meni, ki bi uničila naju oba. Pogledal sem ji naravnost v oči in ji svoje besede ponovil. Zdrznila se je. Vprašal sem jo, če mi more navesti le en primer, da bi bil njej prelomil besedo. Ni našla niti enega. Bila je osupla.

Drugega dne sem ji pismeno sporočil, da ji nočem ovirati dvomljivega poskusa s pobegom med samostanske zidove, da pa o trajni ločitvi med nama ni govora.

Naj premisli do določenega dne, kako bo uredila to moje grozovito visenje med življenjem in smrtjo. Po njenem odgovoru se bom ravnal in tudi če bi moral oklevati, bo to oklevanje brezpomembno, ker konca za trajno ne bo preprečilo.

★

Ko sem to pisal, sem vedel natanko, da bom dočakal še nešteto spopadov med dobrim in zlom v sebi in da bom neštetokrat prelomil svojo odločitev. Doumel sem pa tudi, da bo končno zmagalo zlo in da mi takrat ne bo več zlo. Danes verjamem, da je zlo enakovredno dobremu in kot bistvena sestavina človeške duše prav tako upravičljivo in smotreno. Med njima ni nobenih po naravi utemeljenih razlik.

★

Odpisala je, naj bom miren, ker bo premislila in odgovorila. Jaz temu pisemu nisem verjel.

23

V mestu, kjer sva se spoznala, sva se srečala prve dni septembra, kratko pred njenim odhodom. Dal sem ji za odhodnico, kar sem mogel, besed sem se izogibal. Tudi nisem bil zmožen, da bi še kaj govoril. Sestal sem se ž njo samo za to, da jo še enkrat vidim. Slutil sem, da se tako mirno ne snideva več. Ko sva se pred njenim domom poslovila, sem jo poljubil. Ona mi je podala samo roko, izrekla nekoliko konvencionalnih besed v zahvalo in mi še enkrat obljubila sama od sebe, da mi odgovori.

Tista noč je bila zame strašna noč. Ah kaj! Vse moje noči so strašne, neusmiljen boj med misljo na pozabljenje in misljo na besno prelivanje krvi... Boj, ki mi žre možgane, piše mozgovino, gloje srce in pljuča in suši meso. Razlika je le med strašnimi in še bolj strašnimi nočmi ter nekaterimi najstrašnejšimi.

★

Neumen slučaj je hotel, da sva se morala za njenega odhajanja še enkrat videti na postaji blizu kraja, kjer sem

tedaj živel. Bila je vesela in ponosna. Ko se je vlak premaknil, mi je nenadoma zagrebla roke v lase, sklonila se je k meni in me pred vsemi ljudmi vroče poljubila. Rekla mi je, naj bom pokojen, ker me ima rada. Dokler me je mogla videti, je stegovala roke proti meni. Jaz pa sem šel v svojo samoto hirat in čakati konca.

IV
24.

Od tistega dne dalje nisem imel nikoli več občutka, da sem še mlad. Kajti ona,

moja razbrzdana in živo pričujoča mladost, to božje čudo mojega življenja, se mi je razodela zadnjikrat, ko je odhajala s tistim vlakom, z vročimi ustnicami in stegnjenimi rokami. Ko sem se zavel, je stal na mojem mestu drug človek, z vdrtimi lici, z mrtvimi očmi, in je topo sirmel za nečim nedvoumnim. Tako pride vlak in odide, med njegovim prihodom in odhodom pade kratka minuta, ko se človek prelevi iz enega v drugega. In ko odhaja, bi prekel vse svoje prejšnje življenje od tiste sekunde, ko se mu je mladost prvič razodela. In ko

»SLADEK TOVOR«

ostane sam, bi pade lna kolena in bi jokal za njo, krčevito, brezupno... Kako to, da smrt ne pride, ko človek umre?

25.

Prve čase mi je pogostoma pisala. Bila so zaupljiva pisma, iz marsikaterega je koprnela misel po meni. Takrat sem računl na službeno potovanje v tiste kraje in sem ji sporočil, da jo obiščem. To, da nisem prišel, mi je zelo očitala.

★

Potem so postala njena pisma polagoma bolj redka. Tudi jaz sem postajal redkobeseden. Kadar sem mogel, sem ji poslal kakšno malenkost, ki sem vedel, da jo bo potrebovala. Rajši sem se jaz odpovedal zajtrku in večerji. To je bilo skoraj vse. In če sem ji napisal kakšno pismo, sem skušal biti kolikor mogoče vesel — v času, ko sem prebijal Tantalove dobrote v koprnjenju po njej in ko sem urejal svoje stvari, da se zaključim čim bolj zaokroženo.

★

V drugi polovici oktobra sem prejel kratko obvestilo: Jutri nastopim. In jaz sem umrla. — Določenega dne mi ni ničesar odgovorila. (Ob najinem zadnjem sestanku mi je cinično priznala, da si je že po prvem mesecu svoje odsotnosti premislila odgovoriti.) Nekoliko dni po tem dnevu čisto brezpomembno pismo. Nato dolge, obupne mesece nič. Vedel sem natančno, kaj se v tem času z njo godi. Morda je slutila tudi ona, kaj se dogaja v meni. Nisem jim več pisal, samo denarja in raznih drugih stvari sem ji pošiljal. Drugače sem jo pustil, naj opravi sama s seboj, da mi ne bo mogla ničesar očitati.

26.

Moja edina radost je bila posled snovanje velike zbirke, ki sem jo začel že v oktobru. Samomor nekega ljubljene prijatelja je zbudil v meni čuvstvena in miselna valovanja, ki sem jih dotlej zaman skušal spraviti v besedo. Bilo je kakor nekakšno razsvetljenje iz onostranosti. Živel sem v neprestanem občutku, da sem končno prejel odgovor na vrtajoče pričakovanje svojih mladih dni in da mi nima življenje ničesar več povedati. Nekoč, v prvih časih, sva imela z njo za naju pomemben pogovor o teh stvareh. Zase sem bil sedaj pripravljen. Mučiti pa so me začeli težki dvomi, da-li je pravilno, če potegnem njo za seboj.

★

Včasih sem se z vrha svojih shaluciniranih snovanj nenadoma razgledal po vsakdanjosti svojega življenja. Kako grozno je bilo to življenje, ta samota, praznosta, molk in agonija! Kakor ogromen krvosos se je oklenilo mene in vseh stvari ter odpijalo s hlastnimi, dolgimi požirki poslednje zdravje iz žil.

Naš list se je bil ustavil v tisti dobi, po žalostni odisejadi skozi križe in težave, v mikroskopskem kraju, v precej ozki dolini, v katero je vsak dan okoli poldneva prisijala dnevna svetloba nezadovoljno kakor v zaboju. Tu, v tem zaboju, se nas je stiskalo takrat deset, včasih tudi več ljudi, živo zakopanih v mračno, neprostorno, leseno dvorano, nekoč kožarno. Dvorana je bila obenem uredništvo, upravništvo, centrala naše stranke z arhivom, kuhinja, jedilnica, spalnica za ženski spol, včasih še kaj drugega. Vsak dan isto, živce uničujoče življenje. Nič se ne čudim, da smo nšteto-krat, tudi brez pametnih povodov, vzrojili drug proti drugemu v tistem sovraštvu, kakršno nastaja med ljudmi, ki si gledajo vsak dan v zadnjo intimnost in si vendar niso intimni. Bili so dnevi, ko sem se po kakšnem napadu hipnega besnenja zgrabil za glavo in se vpraševal, kaj delam in kam zapravljam svojo voljo, da bi se ne dajal zavajati po svojem strastnem značaju v ekstese. In vendar se nisem mogel vselej premagati.

Iz tistega časa hranim v svojih dnevnikih zapiske, ki sem jih pisal v trenutkih vročičnega prebujenja v tem okolju. Za druge nimajo morda nobene vrednosti, jaz pa sem nad njimi do konca občutil, kaj se pravi imeti pravico do prostora na soncu in bivati v temi, biti osleparjen za življenje in ne najti nobene druge pomoči, razen svoje lastne onemoglosti in onemoglosti vseh tebi enakih, ki so istotako osleparjeni za življenje. Kako srečni so tisti, ki trpijo, a se svojega trpljenja in onemoglosti niti ne zavedajo! Kako srečen mora biti popoln idiot!

PREDOR POD GIBRALTARJEM

V zadnjem času je spet mnogo govora o predoru pod gibraltarsko morskjo ožino, ki naj bi vezal beli kontinent s črnim. Ljudje, ki morajo biti o tem projektu dobro poučeni, trdijo, da bo ta načrt l. 1940. ali 1941. gola resnica.

Kakor znano je španska vlada pod diktatorjem Primo de Riverom že v aprilu 1928. imenovala komisijo geologov, inženjerjev, mornariških in vojaških izvedencev, ki naj bi proučila načrt topniškega polkovnika Pedra Jevenoisa o zgradbi predora. Komisija je zdaj končala svoje delo in sicer z ugodnim rezultatom. Pred vsem je raziskala dno gibraltarske ožine in je ugotovila, da sestoji enakomerno iz apnenca. Ožina ima največjo globino 600 m, a apneni sklad sega do globine 1250 m. Nadalje je komisija ugotovila, da gre pod

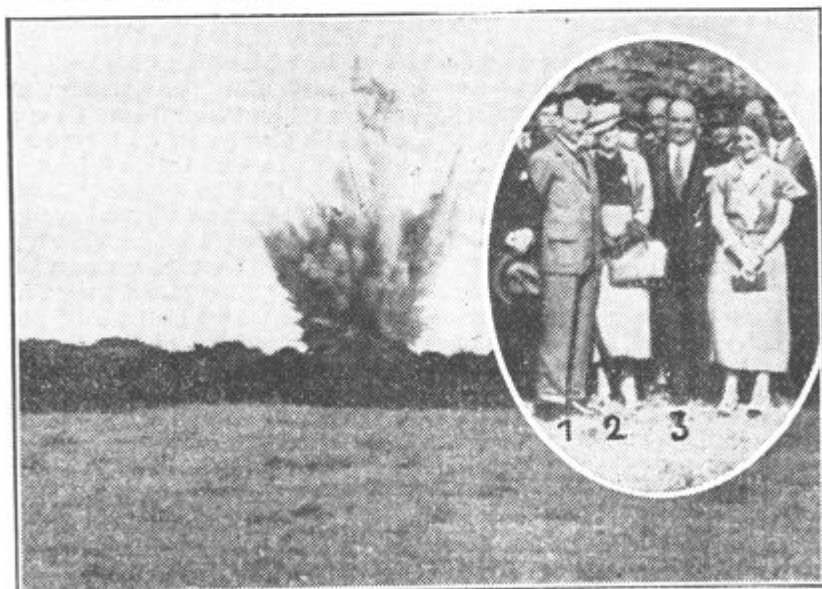
morsko površino od Španije do Afrike nizka gorska veriga v približni globini 300 m, ki bi bila naravnost idealna proga za takšen predor. Vodji komisije, ravnatelj španskega geološkega zavoda Luis de la Pena in predsednik mednarodnega geofizičnega zavoda José Sineriz, sta izjavila naslednje:

Značaj morskega dna na obeh straneh ožine je komisija proučila po metodi umetnih potresnih valov. Zažgala je več sto kilogramov dinamita in seizmografi, ki jih je postavila na primerena mesta, so pokazali, kako se v tleh razširjajo valovi teh eksplozij, in so omogočili sklepe o značaju tal. Uspehi teh poskusov so se skladali z uspehi raziskovanja tal z grezali. Tla so od španske do maroške obale enovita.

Predor, če bi ga hoteli uresničiti, bi moral potekati vsekako v progi omenjene podmorske gorske verige. Ker pa je ta veriga v kartah zelo nepopolno zarisana, bi jo morali prej še natančno ugotoviti. Že prihodnji mesec se pričnejo ta dela. Izvršili jih bosta dve ladji španskega oceanografskega zavoda, ki bosta izdelali natančno karto v razmerju 1:15.000. Tako je delal pred časom tudi parnik »Artiglio«, ko je dvigal znameniti zaklad iz morskega dna.

Približna proga bodočega predora med Španijo in Afriko

Ena izmed eksplozij, s katerimi so skušali dognati značaj dna v Gibraltarski ožini. V krogu: španski notranji minister, njegova žena in polkovnik Jevenois (3) prisostvujejo znanstvenim poskusom

Kar se tiče stroškov za gradnjo predora, pravi polkovnik Jevenois, izumitelj načrta, da gotovo ne bodo večji nego stroški za dve vojni ladji nove vrste francoskih križark. Strategična, gospodarska in politična korist, ki bi jo imela Španija od tega predora, pa bi

bila tako ogromna, da bi stroški v primeri z njo nič ne štel. Vsekako je upati, da bo l. 1940. predor med Španijo in Afriko že dovršeno dejstvo.

(Glej tudi »Železniška zveza med Evropo in Afriko«, Zis knjiga IV, str. 270)

ZAKAJ NI MODRIH VRTNIC?

Kraljica cvetic krasi naše vrtove v raznih barvah in barvnih odtenkih, zdaj bela kot porcelan, zdaj bledorumena ali temno-oranžasta, pa spet svetlordeča ali temnoškrlatasta. Kljub tej bujnosti, kljub zmerom novim barvnim kombinacijam pa ni nikjer vrtnic modre barve in jih do danes še niso vzgojili najbolj spretni ljubitelji. Sicer pa so že opustili takšne poskuse, ker bi bil vsak trud zaman. Modrih vrtnic ni, kar pa ni morda slučajno, temveč popolnoma v skladu z nekaterimi temeljnimi zakoni o barvah cvetja.

Seveda ti zakoni niso nikjer pisani in zbrani za vsakogar. Če gledamo po zeleni trati, ko je vsa v cvetju, se nam zde ti cvetovi v vseh mogočih barvah brez reda in pravil pomešani med seboj. Po vsem tem barvnem labirintu pa se vendar vleče določena nit in niti težko ni, spraviti to zmedo v barvah nekoliko v red.

Začeti moramo s tem, da je prava barva rastlin — brez cvetov za zdaj — zelena. Vse rastline — razen gob, ki v tej razpravi ne spadajo semkaj — vsebujejo zelenilo (klorofil), ki je vezano na najhna zrnca v celicah. Brez tega barvila rastline ne bi mogle uspevati. Iz zemlje in zraka dobivajo hraniva in jih nato spreminjajo v tvoriva za svoje telo, najprej v škrob. Energijo za te premene daje sonce. Toda tudi najtoplejši sončni žarki bi ne spremenili ničesar, če bi ne imela rastlina klorofila, ki ima pri tem najvažnejšo vlogo.

Novejša raziskovanja so pokazala, da zelenilo ni enotna snov, temveč sestavina vseh barvil, in sicer modrega in rumenega. Zelena postane zmes teh dveh. Ko se rastlina iz zelenega razvija v cvetove, se mora odločiti za eno izmed sestavnih barvil. Cvet torej ni več zelen — nekaj izjem samo potrjuje to pravilo — temveč moder ali rumen.

Po tej teoriji je dognano, da imamo med zelenimi rastlinami dve veliki skupini, in sicer prvo, ki se — po domače

— razvija v modro, in drugo, ki se razvija v rumeno smer. Seveda obe sestavni snovi klorofila sami za barvo cveta nista odločilni. Navadno se primešajo še drugačna barvila, toda čudno je, da so tudi ta v bistvu vendarle modra ali rumena. Kljub raznim odtenkom pa sta vendar modra in rumena barva gotovo osnovni barvi za vse še tako pestro sestavljeno cvetje. Seveda se ta trditev ne sme razumeti tako, da bi morali biti po tem takem vsi cvetovi samo modri in rumeni.

Zmes teh barv daje zeleno, toda vsaka zase se tudi lahko stopnjuje. Če je rumena mračnejša, postane rdeča, če se stopnjuje modra, daje vijoličasto. Ker je slednje spet bolj rdeče, se lahko spremeni prav v temnordeče, iz česar izvira, da se lahko iz obeh osnovnih barvil spet tvori rdeče. Na vrhuncu se srečata oba ekstrema. Vrstni red bi bil po tej razlagi: rumeno, rumenordeče, rdečerumeno, rdeče, vijoličastordeče, modrovijoličasto in končno samo modro.

Ta razvrstitev barv je torej ključ za razumevanje cvetnih barv. Če si ogledamo večjo družino po barvi cvetov, jo bomo lahko — z redkimi izjemami — uvrstili v skupino modrih ali rumenih. Dalje je važna tudi ugotovitev, da rdeča barva lahko nastane iz modre ali rumene kot prvotne. Cvetlice v rumeni skupini imajo torej pretežno rumene ozir. rdeče, v modri pa modro in tudi rdeče barvane cvete; mešanih pa ni v nobeni družini.

Vrtnice spadajo po gornji delitvi v rumeno skupino. Botaniki prištevajo v to družino tudi žlahtno sadje, vse rože, jagode in maline, petoprstnike, osladje in drugo. Med 188 vrstami te velike družine jih je 5 zelenih, 31 rumenih, 37 rdečih, 2 škrlatastordeči in 113 belih, — bene pa modre ali vijoličaste. Bele ostanejo one, ki jim primanjkuje cvetnega barvila in se celice namestu ž njim napolnijo z zrakom.

Kakor ni modrih vrtnic, tako tudi ni modro cvetočih kaktej, aloj, tulp ali georgin, temveč samo rumene, bele ali

rdeče, zato pa cvetijo zvončnice, geranije in astre zmerom modro, belo ali rdeče.

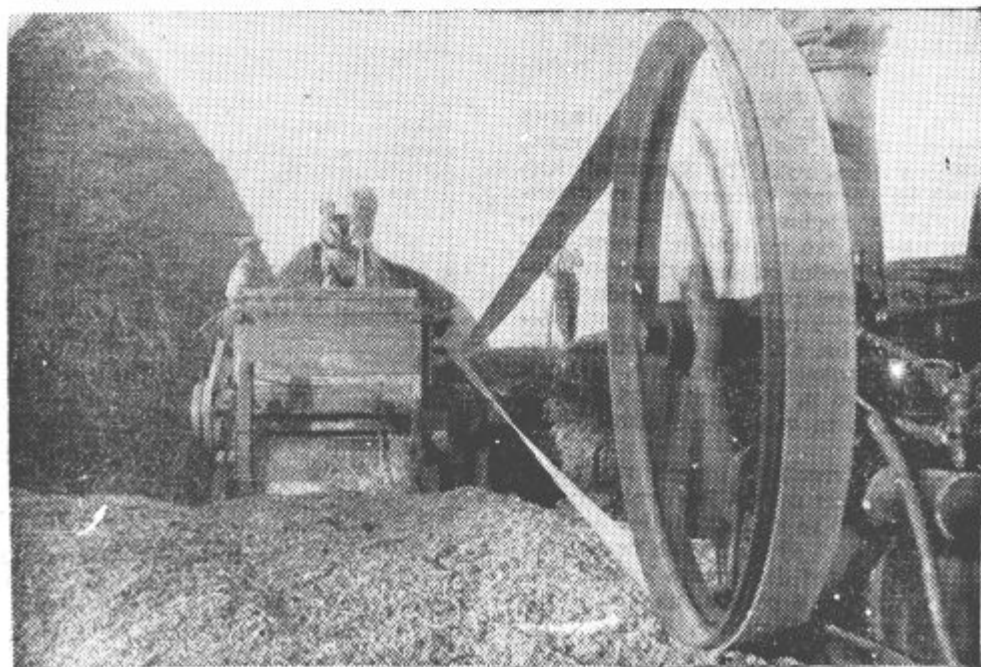
Po tej poti se lahko razdeli bujna množica raznobarnega cvetja v skupini po obeh polarnih barvnih skupinah. V splošnem pa bi lahko veljalo pravilo, da so rastline z enojnim ključnim listom, kot n. pr. lilije, perunike, narcise, rajši rumenordeče ali bele barve, rastline z dvojnim ključnim listom pa rajši modrordeče.

Značilno je v zvezi s to razdelitvijo po barvah, da veljajo tudi glede razdelitve cvetja po svetu sploh prav tako nekatera pravila. V tropičnih krajih so barve kajpa najbolj bujne in tudi v zmernih pasovih so razne barve tudi še razdeljene precej enakomerno. Bolj ko gremo proti severu, tem medlejše postaja rastlinstvo. Na Grumantih n. pr. sploh ni modrocvetjih rastlin, pa tudi malo rumenih in rdečih, temveč večina belih. Na vzhodnem Groenlandu so našli med 26 rastlinskih vrstami samo eno z modrim cvetjem. V ostalem je zanimivo vedeti, da je z modro barvo dosežen v rastlinstvu višek v stopnjevanju barv. Poglejmo sadje, ko zori! Češplje so najprej zelene, nato rumene, rdeče in končno šele modre. Češnje so tudi n. pr. najprej zelene, nato rumene, in šele nazadnje rdeče oziroma končno temnordeče ali že skoraj

črne. Pri tem se je pokazalo, da s stopnjevanjem barve zmerom bolj izginja kislina, vsebina sladkorja pa je zmerom večja.

Iz teh primerov, ki naj pokažejo, da je narava cvetne barve razdelila tudi rastlinam po gotovih zakonih, se dajo v velikem ugotoviti nekatere zveze z vrstnim redom barv v spektrumu, o čemer so razmišljali že Newton in drugi starejši fiziki. Tako se lahko opaža, da se v naših legah pojavi pomlad v svetlih barvah; travniki so najprej posejani z belimi in rumenimi cvetovi in šele pozneje proti poletju se vse bolj uveljavljajo živordeči cvetovi, prav nazadnje pa vzcvetijo še modri.

Končno naj bo omenjeno še dejstvo, da so v medsebojni zvezi tudi cvetne barve in vonj. Pred natančno 100 leti je deloval na univerzi v Tübingenu na Nemškem profesor Schübler, ki se je podrobno bavil s problemom cvetnih barv, pri čemer so ga pridno podpirali tudi njegovi slušatelji. Neki Köhler med njimi je poskušal na 4200 različnih vrstah zveze med barvami in vonjem. Ugotovil je, da najbolj diše beli cvetovi, nato pa rdeči, rumeni, modri, vijoličasti, najmanj pa zeleni. Pregled po odstotkih je dal dokaz, da imajo svetli cvetovi v splošnem prijetnejši vonj kot temni. Dr. H. V.

MOTORIZIRANA ŽETEV

V ekonomičnem poljedelstvu ne zadostujejo več pridne roke, ampak morajo pomagati moderni poljedelski stroji. Na sliki najmodernejša mlatilnica in čistilnica žita.

NOVAJA ASKANIJA

NARODNI PARK NA RUSKEM

Proti koncu 18. stoletja ni bil južni del Rusije, zlasti breg Azovskega morja, nikogaršen. Edino Zaporožski kazaki so na svojih pohodih proti Turkom včasih poborili v tej neizmerni stepi, nekakem kopnem oceanu, koder nisi videl skoro nikakega drevesnatega rastja, zato pa toliko več trave, nazvane kovilje. Ko so se Zaporožci dokončno podvrgli Katarini Veliki, je to ozemlje pripadlo ruski državi.

L. 1828. je car Nikolaj I. podaril nemškemu vojvodi Anhalt-Ketenskemu 47 tisoč ha to pustinja. Novi lastnik je leta 1841. onk. ustanovil kmetijo in ker je že na Pruskem imel posestvo z imenom Askanija, je krstil to za Novo Askanijo. Tam je skušal gojiti čistokrvne arabce, pa se ni obneslo. Skoraj obubožan je l. 1856. prodal Novo Askanijo svojemu rojaku Feinu, ki je z uspehom lotil ovčarstva: merinovke so mu prinesle velikansko bogastvo. Svojo hčer je v kratkem poročil z Edvardom Falzem, takisto nemškim izseljencem.

Ob svoji smrti je Ed. Falz-Fein zapustil 160.000 ha zemlje, okoli 400.000 ovac in 3.000 repov drugačne živine. Trije sinovi so si razdelili Novo Askanijo in Friderik, vnet prirodoslovec, je izkopal jezera, zasadil gaj ter jel uvajati raznotero žival kakor tudi divje ptiče.

Po l. 1886. je vzel v službo mladega kmetja: Klime Sianko je kmalu postal njegova desna roka. Ta Klime (ali Klemen) in mehanik Kučerev sta za državljanskih spopadov v l. 1918—1921 očuvala park z vso cvetano in živano. Naposled je narodni odbor sovjetov razglasil za "narodni park" ne le Friderikovo zemljo, marveč tudi bratov in tetin delež: 40.000 ha. Od teh je 6.000 ha določenih za znanstvene namene, ostanek za kmetijstvo in živinorejo. Pri tem kupijo samo za volno okoli 500.000 zlatih rubljev.

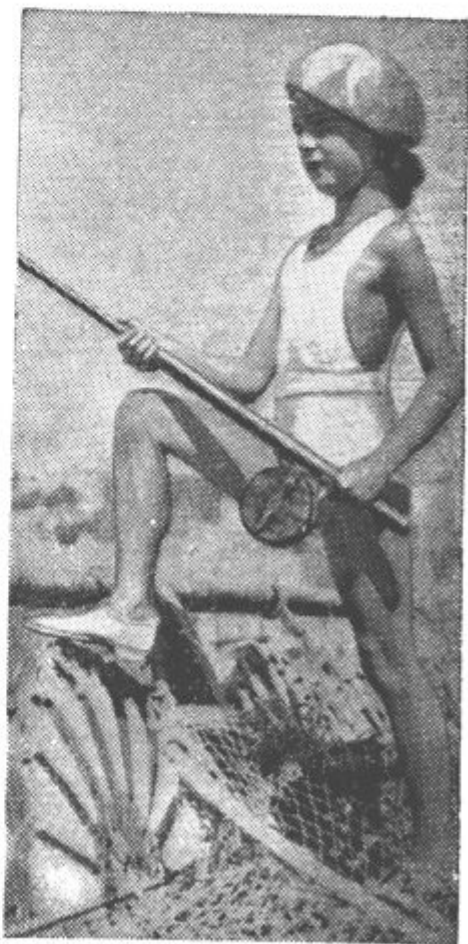
V hosti žvrgoli in mrgoli vse polno raznoterih ptic selivk. Po duplih in visokih gnezdih se kot na stotine postolk ali mokosevk. Največji uspeh pa pomeni kanarček, ki čez dan prosto leta in oveseljuje okolico s petjem, na noč pa se jatoma vrača v ptičnice, da se skrije ujedam. Še lepši uspeh pa kaže udomačitev japonskega slavca (*leiothrix lutea*), ki se nikakor ni hotel kotiti v gajbi. Na prostem pa se danes prav čedno mčijo

in množijo. Omenimo še blagozvočno morsko raco (anas tadorna), ki si rada prilasti tuji zarod, a ima nespravljivo sovražnico, egiptsko gos.

Velika ograda v Novi Askaniji služi po vsem svetu. Med državljansko vojno se je marsikaj uničilo, toda po l. 1925. je uprava z zamenami nagradila dosti izgub. Tu vidiš lame, mandžurske in krimške jelene, damjake, pisane gnuje, kapške lose, nilgavte, ki so nekatere indske antilope, perzijske gazele, antilope, kavkaške koze in obilo drugih živali, ki jim še poštenih imen ne morem naštevat.

Glavni smoter pa ima podjetnik, ki bi zaredil evropskega Lizona, ker med vojno in v prvih letih po njej so bili iztrebljeni vsi divji zastopniki te pasme.

N. K.

Najpripravnější kostum za ribolov

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

38. POGlavJE

ZA BOKSAŠKO PRVENSTVO V ŽIVALSKEM SVETU

Bitka med dvema doraslimi slonoma je gotovo najsilnejša borba med živimi bitji.

Džungla je že videla mnogo takih dvobojev, toda malo smrtnikov je bilo tako srečnih, da bi bili priča veličastne igre. Vzrok teh gigantskih spopadov je vedno le spol. Stari slon v čredi je močno podoben sultanu, ki potuje s svojim haremom. On ustvarja vse potomstvo. Čreda sestoji skoraj iz samih samic, ostali del pa tvorijo mladiči, ki niso še dosegli zrele dobe. Če se pa mladi samci tako razvijajo, da bi že lahko prišli v poštev za ploditev, tedaj jih gospodar izžene, tako da si iščejo svojo lastno čredo ali pa ostanejo osamelj samci v neskončni džungli. Voditelj ne trpi nobenega tekmeča, in slabotni samci so obsojeni na zapuščenost in potepanje, čim so dosegli pubertetno dobo.

Z drugimi besedami: v kraljestvu slonov je samo najmočnejši poklican za vzdrževanje vrste. Samo oni, ki se lahko bori za svoje žene in ki si jih osvoji, lahko sodeluje v tem poslu vzdržavanja vrste, kar je tudi glavni razlog, da so sloni do danes zadržali svojo pasmino silo.

Pred leti sem bil slučajno v Colombo po poslih. Od tam sem bil namenjen v pokrajino Berar v južni Indiji. Nameraval sem se nastaniti v malem naselju domačinov kakih 16 milj od stare zdaj že zapuščene britske vojaške postojanke v Jalne, odkoder bi odvzemal love na tigre, leoparde, južne medvede in antilope.

Med tem se je Lam mudil v Kalkuti, kjer je pazil na zbirko ptičev in kač, ki sem jih nalovil v tamošnji okolici. Brzojavil sem mu, naj preda dotične živali Atoolu Acholiju, v severni Indiji dobro znanemu trgovcu z divjimi živalmi, na katerega sem se lahko zanesel, da bo pazil na zbirko. Nadalje sem ga obvestil, naj me čaka v neki vasi nad Jalno, kjer sva se pred letom že mudila več

dni. Potreboval sem njegovo pomoč pri lovu na živali, ki sem jih iskal.

Pravkar sem nameraval zapustiti Colombo, ko se mi je nudila prilika, da ujamem nekaj grebenastih opic, kuščarjev in drugih manjših živali, ki žive le na Cejlonu. Zaradi tega sem se precej časa zakasnil in došel sem v Jalno nekaj dni kasneje, kot sem napovedal svoj prihod.

Ko prispem v vas, kjer me je moj pomočnik pričakoval, najdem Lala v najslabši volji.

»Kaj se je zgodilo, Lal?« sem ga vprašal. »Ali si bolan, žalosten ali kaj?«

Tedaj se mu je razvezal jezik in pripovedoval mi je zgodbo, po kateri sem tudi jaz postal žalosten in zamišljen. Uganil sem namreč že preden mi je razkril četrtno svoje povesti, da se je usoda zarotila zoper mene ter sem zamudil najnapetjšo igro, ki jo lahko gleda človek. Prišel sem kleti one male cejlonske živalce, ki so me zadržale toliko časa.

Ko bi se moral vrniti iz Cejlona, je prisopihal v vas, kjer se je mudil Lal, tesar iz bližnjega bambusovega gozdiča ter povedal ves zasopel, da se kakih pet milj odtod borita dva slona na življenje in smrt za prvenstvo črede.

Mlad usiljivec, velik in mogočen, je naletel na skupino debelokožcev, ki se je pasla v tamošnjem okolišu. Novinec, težak približno kakih 5000 kg in visok do ramen preko tri metre je začel nadlegovati eno samic. Očeta črede, še vedno močnega džungelskega veterana, ki je verjetno skrbel že kakih 50 let za potomstvo v čredi, je pogrelo to poseganje mladiča v njegove pravice. Velikan je zatulil od besa ter se pognal trobentaje in z iztegnjenim repom, kar je značilnost napadajočega slona, v zapehivca in ga odbil od samice.

In tedaj se je začel boj.

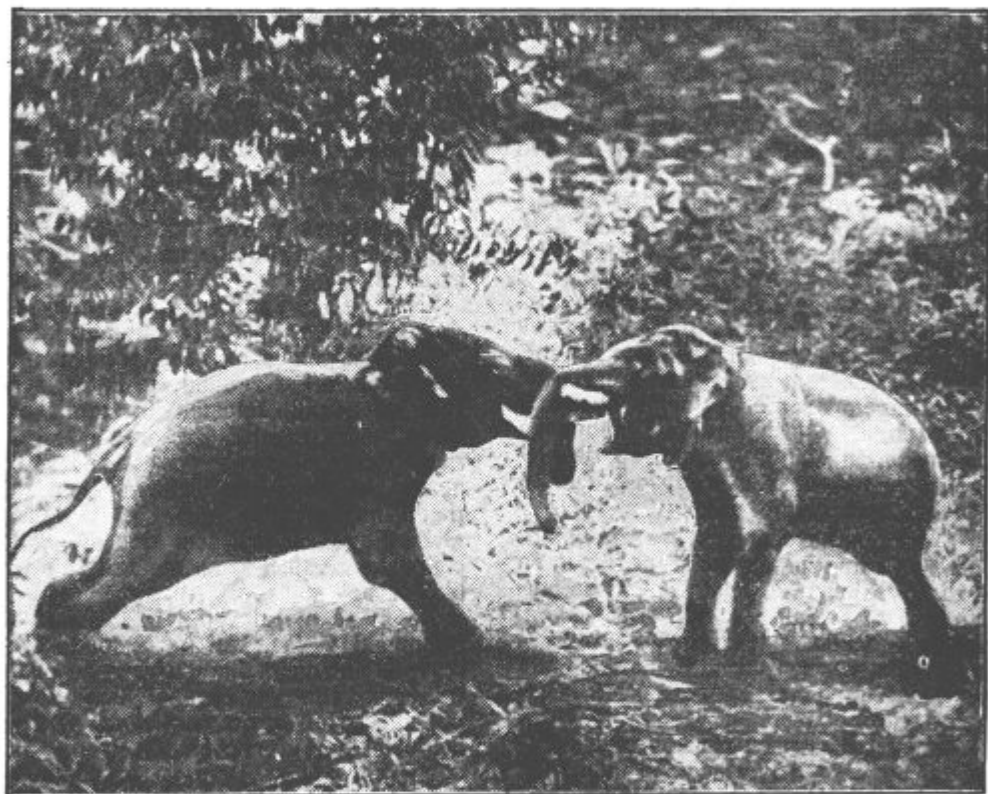
Lala je najbolj žalostilo, da je vedel, kako sem si že leta želel opazovati tak dvoboj.

Ko sem se vrnil, mi je Lal dvakrat, trikrat opisoval boj dveh slonov. Še vedno se ni mogel ustaviti in pričel je znova. Minula sta komaj dva dneva, odkar se je vršil dvoboj obeh velikanov in slika je bila še sveža v njegovi predstavi.

Dotodaj nisem videl svojega lovskega tovariša še nikdar tako zgovornega. Še noben dogodek — in bila sva priči že marsikaterega velenapetega prizora — mu ni jezika tako močno razvezal. Uporabljal je svoj angleški besedni

površini več sto kvadratnih metrov. Debelo vejevje bambusovih dreves je bilo odtrgano kot zlomljene vžigalice. Drevesa so bila izkoreninjena in zabita v tla.

Čim je Lal zapazil oba bojevnika, se je ogledal za štorom ali travnato gomilo, odkoder bi lahko neopažen zasledoval borbo. Izbral si je nizek napis, poraščen z drevesjem. Izza te višine mu ni mogla uiti nobena malenkost. Le če bi debelokožni gladiatorji zapustili jaso in se podali naprej v

zaklad do skrajnosti in čim je uvidel, da ga je že tako izčrpal, da ne zadoštuje več svrhi, tedaj je svoj opis izpopolnjeval s slikovitimi frazami materejnega jezika.

Lal je pridobil bambusovega tesarja, da ga je vodil precej globoko v džunglo. Kot dober lovec je vedel, da se sme živalim približevati samo od vetra, da ne bi njegov duh prišel do borcev. Pri plezanju proti mestu, kjer se je dejanje vršilo, mu je zadostoval pogled, da je spoznal, da se boj vrši že dolgo časa, ker je bilo grmičevje polomljeno in zmandrano v zemljo na

džunglo, bi jih izgubil izpred oči.

Ko je Lal počepnil za drevo, sta se oba slona prerivala z glavami, kdo bo dobil boljši položaj. Nihče ni dotodaj prizadejal svojemu nasprotniku kake občutnejše rane. Sicer sta oba krvavela iz ran na površini kože, nista jim pa očitvidno pripisovala večjega pomena kot mušjim vbodom.

Prvi pogled torej, po Lalovih besedah, ni bil posebno siden. Obe živali sta stali kot ukopani v zemljo. Bara Sahib — ime, ki ga je fant dal starejšemu slonu — je bil samozavesten in popolnoma prepričan o koncu. (Bara

Sahib pomeni »velikega gospodarja« in se v Indiji običajno uporablja kot naziv za ravnatelja kakega podjetja ali visokega uradnika). Vsiljivec, ki mu je dal ime Do (številka dve) očitno ni povzročal staremu voditelju črede posebnih skrbi.

Lala je pri tem najbolj zabavalo, da se samice, ki so se medtem mirno pasle po bližnjem grmičevju, očitno niso mnogo zanimale za izid boja. Zadržljivo so postajale ob robu bojišča in smukale različno lišče — drevesno listje, vsemogoče grmičevje, bambus in druge sladkarije džungle. Le tuptam so pogledale v sredo jase, kaj se tam godi.

Po nekaj minutah tega brezplodnega prerivanja se je Do umaknil za par korakov ter se pognal v svojega starega nasprotnika skušajoč mu od stra-

ni razparati trebuh s svojimi nad dva metra dolgimi okli. Okli Bare Sahiba so bili verjetno za spoznanje daljši in ob svojem izvoru debelejši, ker je bil starejša žival.

Pri tem naj omenim, da so okli doraslega slona najstrašnejše džungelsko orožje. Laiki si ne morejo niti predstavljati sile tega orožja, ker običajni cirkuški slon, ki ga poznajo, je po navadi samica, ki nima oklov. Tu pa tam vidijo sicer tudi slona samca, ki nastopa pri predstavi, toda temu so že brez izjeme bili odžagani okli.

Z lahkoto se je Bara Sahib umaknil smrtonosni nakani. In živali sta spet treščili z glavama druga ob drugo, kot bi se zaletela dva stroja brzega vlaka.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

PLEMENITA TOLPA ČAKA NA ZACETEK LOVA

ČLOVEK IN DOM

SLIKE V NAŠEM STANOVANJU

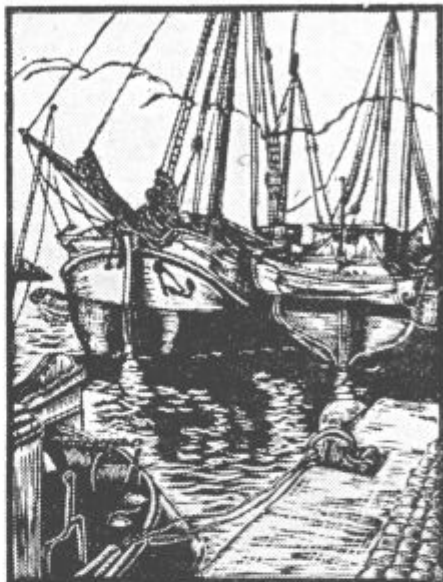

Pračlovek je sedel v svoji votlini in njegove kamenite stene so se mu zazdele puste in dolgočasne. Prišel je z ostrim, konicastim kamnom vezovati na stene vse tisto, kar je imel v življenju rajrajši; svoje žene, svoj lov, svoje živali in svoje orodje, orožje in posode.

Od tedaj se v tem oziru ni mnogo spremenilo. O čem pa govore slike, ki visijo danes na naših stenah? Zopet o bitjih in stvarih, ki so najbližje našemu srcu, o vsem tistem, kar imamo radi in kar bi imeli radi, ko bi nam bilo dosegljivo. Na slikah so pisane rože, zelene poljane, zasnežene gore, tihe kmečke hiše v cvetočih sadovnjakih, in otroci in žene in matere. Če pogledamo slike, smo jih veseli in morda vsaj za hip nam preženejo skrbi.

Že pojemá doba, ko so morale biti stene v stanovanju prazne. Znova je zaživel interes za sliko v stanovanju. Čutimo, da je popolnoma prazna stena hladna in neprijazna. A napredovali smo tudi v izbiranju in prečenjevanju slik.

Kaj pa obešajo danes povprečni ljudje v svoje stanovanje? To, kar dobe v trgovinah in kar mnogo ne stane. Cenení kič. Če pokažeš množici sliko »Otročiček z dudom«, boš slišal od vseh strani: »Joj, kako srčkano!« Take »srčkane« slike so, žal, še zme-

V pristanišču — Primer dobrega lesoreza

rom zelo razširjene. Mnogi mislijo, da je to edina primerna dekoracija otroške sobe. Pa tudi iz spalnic in hodnikov nam mežikajo take srčkane stvarice in moledujejo za sočuvstvovanje in navdušenje. »Joj, kako so srčkane!« — da, dva tri dni. Potem pa se naveličamo tolike osladnosti in slike postanejo dolgočasne in mrtve, kakor kos prazne stene.

Dobre, a za večino nedosegljive slike

Saj bi radi imeli veliko dragoceno sliko na častnem mestu. Domačih umetnikov imamo dovolj. Razstave in dobre reprodukcije slik v naših in tujih revijah, kritike in članki so nas deloma že vzgojili in nam pravilno usmerili okus, da ločimo umetno od kiča. Marsikdo si tako dobro reprodukcijo dene v okvir in si poživi z njo steno svoje sobe. Če je reprodukcija dobra in se barve čim bolj približujejo originalu, se nikoli ne bomo naveličali take slike, pa naj bo Raffaelova, Michelangelova, Van Dyckova, Dürerjeva, Watteaujeva ali pa Jakopičeva, Strnenova, Groharjeva ali od naših najmlajših. Da, tudi dobra slika je dosegljiva srednjim slojem v dobri reprodukciji.

Manjši originali, lesorezi in radiranke, ki jih umetnik sam izgotovi, so tudi danes že dosegljivi. Saj vsak umetnik rad popusti pri ceni. Tudi stari bakrotiski v primeren okviru nas bodo dan za dnem zanimali.

»Joj, kako srčkan — kič!«

In slednjič: umetniška fotografija. Ode-
več bi bilo o tem govoriti. Pogoste foto-
grafske razstave same dovolj jasno govore
in vabijo in tudi pomagajo vzgajati naš
okus. Fotografiranje je že tako razvito,
da se že skoraj vsak posameznik bavi s
tem sportom in gotovo se je že vsakemu
posrečila vsaj ena uspela slika, ki jo bo
rad povečal in dal v okvir, pa naj si bo za-
sanjana krajina ali skupina razposajenih
otrok ali siva, stara mamka.

In družinske fotografije! Tiste, ki so iz
dobe, ko smo stali pred fotografom kakor
lipovi bogovi, gotovo spadajo le v album.
A druge, ki žive in to je mnogo najstarej-
ših in starih fotografij, ki predstavljajo
naše dede v fraku in babice v širokih kri-
nolinah, tiste pa obesi kar na steno. A
pomni, le najboljše, žive! Preveč svojih
prednikov in sorodnikov pa nikar na steno,
da ne bo strašilo.

In še nekaj pomni o slikah: Ne obešaj
jih pod strop, nad visoke omare, ampak v
višini oči stoječega človeka. S tem si omo-
gočil opazovalcu, da ne napanja oči. Saj
so slike za gledanje, ne pa za to, da skri-
jejo grd madež na steni. Drugič pa dose-
žeš s tem na stenah prijetno harmonijo,
da niso slike razmetane v vseh višinah.

I. D.

ZA MISLEČE GLAVE

42.

V Ameriki ali...?

(PONATIS ZABRANJEN)

Marsikdo, ki bo pogledal te štiri sličice,
bo dejal, da so mogoče take moderne, smo-
trne zgradbe samo v Ameriki. Pa ni res.
Vse štiri stoje v Srednji Evropi, in sicer

na Nemškem. Kdor pridno čita časopise in
prelistava ilustrirane revije, bo nemara
uganil, katero mesto si je postavilo tako

lep kolodvor, kje obratuje velikanska elek-
trarna, kod stoji od modernizma napihne-
na trgovska hiša in kam drži drzni železni
most.

43.

Moški, ali ženska?

(PONATIS ZABRANJEN)

Neki velemestni časnik se je hotel ob
priliki poroke slavnega boksarja X s še
bolj slavno filmsko zvezdnico prav posebno
postaviti in namestu običajne fotografije
prinesiti narisano sliko svet pretresujočega
dogodka. Ker pa je glavni ilustrator obo-
lel, je moral poslati list neko pomožno moč.

Zdaj si pa točno ogledjte sliko in sku-
šajte dognati, ali je bila pomožna risarska
moč moški ali ženska. Kdor je le nekoliko
psihologa, se ne more zmotiti.

44.

Gospod Debeljko ne zna biti
točen.

(PONATIS ZABRANJEN)

»Spet si se zakasnil,« se jezi gospod Dro-
bin na tovariša Debeljka.

»Kaj pa morem za to, če mi je avtobus
spet pred nosom odpeljal,« se opravičuje
Debeljko. »Veš, sam bi se najrajši zgrizel
od jeze. Stanujem ravno na polovici ulice.
Na enem in na drugem koncu je postaja-
lišče avtobusa. Na zgornjem koncu vodi
mimo proga št. 1, na spodnjem pa proga
št. 5. Do obeh postajališč imam točno ena-
ko daleč, ker je oddaljena moja hiša od
enega in drugega konca ulice po 150 m. In
ker se po obeh progah lahko pripeljem do
tvoje hiše skoraj točno v istem času, dasi
vodita po različnih ulicah, se dostikrat ne
morem odločiti, ali naj grem čakat voza
na zgornji ali na spodnji konec ulice.»

Na obe postajališči prihajata voza samo
vsakih dvajset minut. Pa je že šment, da

navadno takole nanese: Če čakam voza na postajališču proge št. 1, vidim, kako pelje mimo voz proge št. 5 na drugem koncu ulice, ako se pa namerim čakati tjakaj, se bo pa prav gotovo zgodilo obratno, da bo prej prišel avtobus št. 1. Doma pred vrati pa tudi ne morem čakati in cincati, ker voz ne bo prišel pome...»

»Ti si tepec, Debeljko,« pravi gospod Drobín. »Meni se kaj takega nikoli ne bi pripetilo. Saj je vendar popolnoma lahko dognati, kateri avtobus bo prej odpeljal. Paži! Ko stopiš iz hiše, moraš...«

Kaj mora Debeljko, da bo zmerom ujel tisti voz, ki prvi odpelje?

Rešitev k št. 40.
(Pot ponoči)

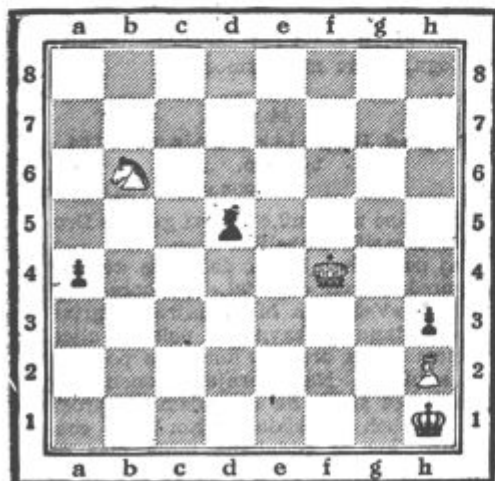
Vojak je opazil, da more biti trg le na koncu leve ulice. Dočim je namreč sence obeh drugih ulic prekinjal ozki pas svetlobe iz počeznih uličic, je manjkala senca v levi ulici na širšem mestu popolnoma. Tu je bil trg. Sence hiš, ki so ga obdajale na levi strani, niso padale tako daleč kakor sence hiš na ulici.

Rešitev k št. 41.
(Nočni napad v Ameriki)

Michelson je vrgel pisalni stroj skozi okno. Siloviti trušč stroja, ko je udaril ob tlak, je prekinil nočno tišino in alarmiral policijo.

PROBLEM 39
H. Gomsluch
Prvi tisk

Beli na potezi napravi remis

Rešitev problema 38

1. a6—a7, Lh3×f5+. 2. Kb1—b2, Sd5—b6, 3. g6—g7, Lf5—e6(a), 4. Se5—d7! Sb6—

a8, 5. Sd7—e5+, Kbel. 6. S×L in dobi... 3... Lf5—h7, 4. Se5—d7! Sb6—a8, 5. Sd7—f6 in dobi. Beli mora zaradi močno ogrožene pozicije svojega kralja igrati zelo natančno. Pri vsaki drugačni izvedbi potez se rešitev izjalovi. N. pr.: 1. Kb2?, Sd1! 2. d7, Lg2! 3. g7, Sd1+, 4. Kc1, b2+, 5. Kd2, b1D, 6. g8D, Db2+, 7. K×S, Dd4+, 8. Ke2, D:S+ 9. Kf2, Ld5 itd. Ali: 1. g7?, Ka3! 2. g8D, L×f5+ 3. Kc1, b2+ 4. Kd2, b1D 5. D×d5, Da2+ 6. D×D, K×D, 7. Ke3, Le8.

ALI ŽE VESTE

da je človeško telo sestavljeno iz enakih kemičnih sestavin (prvin, elementov) kakor jih najdemo tudi v mrtvi naravi? —

da pa je uporabljenih pri sestavu našega telesa od znanih nam devetdesetih prvin samo 14 prvin, katerih najvažnejše so ogljik, vodik, dušik in kisik, da so našli poleg teh je tudi fosfor, železo, natrij, kalij, kalcij, magnezij, klor, jod, fluor in silicij, da celo brom in aluminij, seveda v manjših množinah? —

da se te temeljne substance (prvine) tako anorgansko kakor tudi organsko vežejo in spajajo na najrazličnejše načine? —

da organske spojine — pred vsem beljakovine ogljikovi hidrati in tolsče — v vročini izgorevajo v ogljikovo kislino in vodo ter se na ta način lahko ločijo od anorganskih snovi, ki pri procesu izgorevanja ostanejo v obliki pepela? —

da obsegajo beljakovine, katerih ime izvira od kemično jim zelo sorodnega beljaka v kurjem jajcu, a so v svojem bistvu še malo znane, 53% ogljika, 7% vodika, 16% dušika, 23% kisika in 0,3 do 2% žvepla ter da je beljakovin zaradi mnogostranosti njih sestava neskončno mnogo vrst? —

da je sestav ogljikovih hidratov in tolsče bistveno enostavnejši kakor pa sestav beljakovin, kajti pri njih so uporabljeni samo ogljik, vodik in kisik? —

da so najvažnejši ogljikovi hidrati: a) različne vrste sladkorja, b) škrob in c) celuloza, in da najdemo te snovi v rastlinskih plodovih in semenih v velikih množinah kot rezervne (nadomestne) snovi? —

da so zbrani ogljikovi hidrati v obliki »glikogena« v živalskih in človeškem telesu v celicah jeter in mišic kot rezervne snovi za moč telesa? —

da imajo tolsče, ki izvirajo iz rastlinskega in živalskega sveta različno trdoto (olje, gosja tolsča, maslo, loj), da pa nastajajo vedno iz spojine glicerina in tako zvanih maščobnih kislin? —

da so pri sestavu telesa uporabljene poleg imenovanih snovi tudi še druge anorganske snovi, ki imajo vpliv na trdnost telesnih organov (n. pr. pri kosteh fosforno kislino apno) in tudi na vsebino kislin in vode v celicah? —

in da je sestavljeno človeško telo po Bilschoffu iz 59% vode, 9% beljakovin, 6% klejnih substanc, 21% maščob in 5% pepela?

Po dr. Michaelisu -st-